

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANABİLİM
DALI**

Rabia Betül KORKMAZ

**Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri:
Yozgat İli Örneği**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

YOZGAT - 2021

**T.C.
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANABİLİM
DALI**

RABİA BETÜL KORKMAZ

**Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik
Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri:
Yozgat İli Örneği**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

YOZGAT - 2021

TEZ ONAYI

Rabia Betül KORKMAZ tarafından hazırlanan “Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Yozgat İli Örneği” adlı tez çalışmasının savunma sınavı .../.../2021 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu ile YOZGAT BOZOK Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM ANABİLİM DALI’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

.....

İkinci Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İpek KARLIDAĞ

YOZGAT BOZOK Üniversitesi

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI giriniz

Üniversitesi

.....

Üye

Unvanı Adı SOYADI Giriniz

Üniversitesi

.....

Üye

(Gereksiz ise bu alanı siliniz)

ONAY

.....

Prof. Dr. Ümit BUDAK
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü
---/---/2021

TEZ BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Yozgat İli Örneği” adlı çalışmamın içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

RABİA BETÜL KORKMAZ

.../.../2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
KISALTMALAR	viii
TABLolar ve ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
1.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri	7
1.2. Okul Öncesi Eğitimin Önemi	10
1.3. Okul Öncesi Eğitim Döneminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri	12
1.4. İlgili Araştırmalar	22
İKİNCİ BÖLÜM	31
2. MATERYAL VE YÖNTEM	31
2.1. Araştırmanın Modeli	31
2.2. Çalışma Grubu	31
2.3. Veri Toplama Aracı	32
2.4. Veri Toplama Süreci.....	33
2.5. Verilerin Analizi	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	36
3. BULGULAR	36
3.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine Yüklenen Anlam	36
3.2. Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyulan Durumlar	37
3.3. Rehber Öğretmeninin İhtiyaç Duyulan Durumlardaki İşlevi	39
3.4. Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Velilerin Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyduğu Durumlar	42
3.5. Rehberliğin Gelişim Alanlarına İlişkin Bulgular.....	44
3.5.1. Mesleki Rehberlik	44
3.5.2. Eğitsel Rehberlik	46
3.5.3. Kişisel Rehberlik	47
3.6. PDR Hizmetlerinin Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Gerekliliği.....	49
3.7. Araştırmaya İlişkin Öne Çıkan Diğer Bulgular	50
TARTIŞMA VE SONUÇ	54
KAYNAKÇA	64
EKLER	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri: Yozgat İli Örneği

Rabia Betül KORKMAZ

Danışman: Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM

2021 – Sayfa : 68 + X

Bu araştırmanın amacı okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Yozgat ilinde görev yapmakta olan 24 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Araştırmada katılımcıların kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla kişisel bilgiler formu kullanılmıştır. Bu araştırmada toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre okul öncesi öğretmenlerinin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini; rehber öğretmenlerin yapmış olduğu “kılavuzluk”, “yardım”, “bilgilendirme” ve “iş birliği” hizmeti olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. Ayrıca öğretmenlerin görüşlerine göre veli ve öğretmenlerin rehberlik öğretmenine en çok; davranış problemleri, özel gereksinimi öğrenciler, uyum problemleri ve aile kaynaklı sorunlarla ilgili durumlarda ihtiyaç duydukları görülmüştür. Öğretmenlerin mesleki ve eğitsel rehberlik alanlarında kendilerini yeterli gördüğü; kişisel rehberlik alanında desteğe ihtiyaç duydukları görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin okul öncesi eğitim kurumlarında olması gerektiğini ancak aldıkları rehberlik hizmetlerinin yeterli olmadığını değerlendirdikleri görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Rehberlik Hizmetleri, Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmen.

ABSTRACT

Master Thesis

Teachers' Views on Guidance and Psychological Counseling Services in Preschool Education: The Case of Yozgat Province

Rabia Betül KORKMAZ

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mehmet SAĞLAM

2021 – Page : 68 + X

This study aims to examine the opinions of preschool teachers on guidance and psychological counseling services. The study group of the research consists of 24 preschool teachers working in Yozgat. The research data were collected through the interviews by the researcher. A personal information form was used to determine the personal information of the participants in the study. The data collected in this research was analyzed with the descriptive analysis method. According to the results of the research, it has been determined that preschool teachers evaluate guidance and psychological counseling services as "guiding," "informing," "assistance" and "cooperation " services. According to teachers' opinions, parents and teachers also need the guidance teacher mostly in situations related to behavioral problems, special needs students, adaptation problems, and family-related problems. It was observed that teachers consider themselves competent in vocational and educational guidance fields, yet they need support in personal guidance. It was observed that preschool teachers evaluated that guidance and psychological counseling services should be in preschool education institutions but that the guidance services they received were not sufficient.

Keywords: Preschool Education, Guidance Services, Psychological Counselor and Guidance Teacher

KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
PDR	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

TABLolar ve ŞEKİLLER DİZİNİ

Tablo

Sayfa

Tablo 1. Araştırmanın alışma Grubu.....	32
--	----

Şekil

Sayfa

Şekil 1: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri alışma Alanı.....	14
Şekil 2: Okul Öncesi Eğitim Rehberlik Programı'ndaki Yedi Yeterlik Alanı .	16
Şekil 3: Araştırmanın Bulguları	35

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın araştırma konusunun seçilmesinde ve yürütülmesinde her türlü manevi desteğini, bilgisini ve tecrübesini benimle paylaşan değerli tez danışmanım Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Bölüm Başkanı Doç. Dr. Mehmet SAĞLAM'a bana olan inancından, güveninden ve sonsuz desteğinden ötürü teşekkürü borç bilirim. Değerli bilimsel uyarıları ve önerileriyle bana yol gösteren, desteğini esirgemeyen ve değerli vaktini ayıran eş danışmanım Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Dr. Öğretim Üyesi İpek KARLIDAĞ'a saygı ve şükranlarımı sunarım. Yüksek lisans eğitimimi almış olduğum Yozgat Bozok Üniversitesi'nin üzerimde emeği bulunan tüm akademik ve idari birimlerinin yönetici ve personellerine en derin şükranlarımı arz ederim. Bu çalışmamın veri toplama aşamasında bana yardımcı olan bütün okul öncesi öğretmenlerine teşekkürü borç bilirim. Son olarak bu süreçte beni cesaretlendiren ve bana destek olan sevgili eşime ve hayatım boyunca üzerimden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen annem, babam ve kardeşlerime sonsuz teşekkür ederim.

RABİA BETÜL KORKMAZ

.../.../2021

GİRİŞ

Okul öncesi eğitim dönemi bireylerin eğitim hayatlarında ve sosyal gelişimlerinde önem taşıyan kritik bir dönemdir. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri ise bireylerin kendini gerçekleştirmesi yolunda onları destekleyen ruhsal hizmetler olarak okul öncesi eğitim döneminde öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim döneminin özelliklerinin desteklenmesi noktasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu nedenlerle bu kavramların detaylı açıklanması oldukça önemlidir.

Okul öncesi eğitim dönemi gelişimin çok hızlı olduğu, çocuğun yakın çevresinden ve ailesinden çok fazla etkilendiği ve kişiliğinin şekillenmeye başladığı önemli bir dönemdir (Baş 2019). Bu dönem kişiliğin gelişimi, temel becerilerin kazanılması ve desteklenmesi açısından oldukça kritik bir dönemdir. Ailelerde kazanılan temel beceriler okul öncesi eğitim kurumlarında desteklenmekte ve bu sayede çocuk yaşama hazırlanmaktadır (Altınkaynak ve Yanıklar, 2014).

Çocuk gelişiminde en önemli dönem olarak görülen 0-8 yaş aralığında verilecek olan eğitim çocukların bedensel, bilişsel, fiziksel, sosyal ve duygusal gelişimini önemli derecede etkilemektedir (Altınkaynak ve Yanıklar, 2014). Bu dönemdeki eğitimle çocuğun bütün alanlardaki gelişiminin desteklenmesin sağlanarak ilerdeki hayatında üretken bir yaşam becerisi kazanması hedeflenmektedir. Bu sayede erken yaşlarda çocuğun hayatına dokunarak, ilerdeki yaşamının daha kaliteli olması için bir fırsat yaratılmaktadır (Tan, 1992).

Okul öncesi eğitim dönemindeki çocukların sahip olması beklenen bazı davranış ve beceriler vardır. Bunlar; dil ve ifade, yeterliliği öz bakım becerileri, el-göz koordinasyonu, cinsel farklılıkları bilme ve cinsel kimlik kazanımı, kendisine ve çevresindeki kişilere karşı duygularını fark etmek, sevmeyi ve sevilmeyi ifade etmenin yollarını bilmek, toplumsal normların ifade ettiği doğru ve yanlış kavramlarını fark etmeye başlamak olarak ifade edilmektedir (Yeşilyaprak, 2015).

Okul öncesi eğitim döneminde çocuğun çevresinden yeterli veya yetersiz uyarana maruz kalması çocuğun davranış ve tutumlarını etkilemesi bakımından önem arz

etmektedir. Bireylerin gelişiminde çevreden alınan uyaranların yetersiz olması doğuştan gelen özelliklerin ortaya çıkmasını veya azalmasına sebep olurken; yeterli veya doğru uyaranların olduğu ortamlar ise çocuğun becerilerinin olumlu bir şekilde etkilenmesini sağlamaktadır (Budak, 2016). Sağlıklı bir çocukluk dönemi, çocukların yaşam becerilerini geliştirmelerini sağlar (Lamy, 2013). Bu nedenle okul öncesi eğitim döneminde zengin ve doğru uyaranların sağlanması bireylerin gelişimi için oldukça önemlidir.

Okul öncesi eğitiminde bireylerin kendi yeteneklerini tanıyarak potansiyellerini ortaya çıkarmaları beklenmektedir (Altınkaynak ve Yanıklar, 2014). Bu şekilde çocukların bilişsel ve sosyal yönleri gelişirken, eksik oldukları yönler ise desteklenerek geliştirilmeye çalışılmaktadır (Budak, 2016). Bu sayede öğrencilerin akademik hayatları da önemli derecede desteklenmektedir (Güler ve Çapri, 2019). Erken çocukluk yıllarındaki eğitim, akademik başarının arkasındaki önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir (Lee ve Burka, 2002).

Okul öncesi eğitim dönemindeki eğitimin genel amacı, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak; çocukların beden, zihin ve duygu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak, ilkokula hazırlamak, şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak, Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak olarak ifade edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013).

Çocukluğun ilk yıllarında gelişen bazı davranış problemleri ileriki dönemlerde bireylerin hayatında problemlere yol açabilmektedir (Baş, 2019). Çocukların ihtiyaç duyduğu her alanda yardım ve destek alabilmesi ilerleyen süreçte kendisiyle barışık olmasında, potansiyellerini keşfedebilmesinde, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesinde ve kendini ve çevresini anlayabilmesinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir (Baş, 2019).

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri okullarda öğrencilerin ihtiyaç alanlarını destekleyen hizmetlerdir. Bu hizmet, öğrencinin kendini gerçekleştirme için çocuğa yapılan bir yardım hizmetidir (Can, 2002). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri, bireylerin hayatlarında doğru seçimler yapabilmesini ve içinde yaşadıkları çevreye uyum sağlamasını desteklemektedir (Binbaşıoğlu, 1986; Akt. Hatunoğlu ve

Hatunoğlu, 2006). Okullarda verilen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin temelinde bireyin kendini gerçekleştirme yatmaktadır (Yeşilyaprak, 2015).

Okul öncesi eğitim döneminde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri; çocuğun sosyalleşmesine, ilkokula hazır olması için uyum çalışmalarına, kendini ifade etmeye yönelik sosyal beceriler kazanmasına, olumlu benlik algısı ile mesleklere ilişkin olumlu tutumlar geliştirmesine ve aile rehberliğine yönelik olarak eğitsel, mesleki ve kişisel/sosyal rehberlik hizmetleri kapsamında yürütülmektedir (Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (PDR) hizmeti öğrencilerin gelişim dönemi özelliklerini başarılı bir şekilde gerçekleştirmesini sağlar ve sorunlarının çözülmesinde yardımcı olur (Yeşilyaprak, 2003). Okul öncesi gelişim döneminin başarılı bir şekilde geçirilebilmesi için okul öncesi eğitiminde verilmekte olan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri oldukça önem taşımaktadır.

Okullarda bütün kademelerdeki öğrenciler rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden faydalanabilmelidir. Okul öncesi eğitim dönemindeki öğrenciler, ilk kez okul hayatına başlayacakları için bu dönem onların gelecekteki akademik yaşantılarını ve öğrenmeye karşı olumlu veya olumsuz yönde tutumlar geliştirmelerini etkileyecektir (Akgün, 2010). Okul öncesi eğitim döneminde başlayan PDR hizmetleri öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılayarak onların gelişimini destekler ve ileriki yaşlarda hayata karşı olumlu tutum geliştiren bireyler olmalarını sağlar (Yeşilyaprak, 2015). PDR hizmetleri öğrenci ve velileri ihtiyaç oldukları noktalarda desteklemektedir.

Okullarda yürütülecek PDR hizmetleri hakkında öğretmenlerin bilgileri artırılmalıdır. Bu hizmetlerin etkili olabilmesi için öğretmenlerin fonksiyonu ve uyumu oldukça önemlidir (Özgüven, 2001). Okul öncesi eğitimde dönemindeki PDR hizmetlerinin de daha nitelikli olabilmesi için okul öncesi öğretmenlerinin PDR hizmetleriyle ilgili bilgilendirilmeleri gerekmektedir (Akgün, 2010). Öğretmenlerin bu alanlarla ilgili farkındalıklarının artırılması bu hizmetlerin niteliği açısından son derece değerlidir.

Bu nedenlerle okul öncesi eğitim dönemindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi önem taşımaktadır. Bu araştırmada okul öncesi

eğitim dönemindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerini okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelemek amaçlanmıştır.

Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesini “Okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkındaki görüşleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu temel problem çerçevesinde okul öncesi öğretmenlerinin bakış açıları ışığında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine nasıl bir anlam yüklenmektedir?
2. Rehber öğretmenine hangi durumlarda ihtiyaç duyulmaktadır?
3. Rehber öğretmenin ihtiyaç duyulan durumlardaki işlevi nedir?
4. Velilerin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlar nelerdir?
5. Kişisel, eğitsel ve mesleki rehberliğin okul öncesi eğitimde yeri ve önemi nedir?
6. Rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin okul öncesi eğitim dönemindeki gerekliliği nedir?

Araştırmanın Önemi

Ertürk’e (1972) göre eğitim programı belirli kurallara göre düzenlenmiş, öğrenme yaşantılarının tasarlanması ve bu tasarının yaşantıya geçirilmesini ifade etmektedir. Varış’a (1996) göre ise bir eğitim kurumunun toplumdaki bütün bireyler için, milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleştirmesine uygun olarak tasarlanmış olduğu bütün faaliyetler, öğretim, ders dışı etkinlikler, kurslar, rehberlik, vb. çalışmaları kapsamaktadır. Bu nedenle eğitim faaliyetleriyle ilgili yapılan her türlü çalışma eğitim kurumlarının hazırlayacağı eğitim programlarının geliştirilmesini ve niteliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanı ve okul öncesi eğitim dönemi ile ilgili yapılan çalışmaların da eğitim programları alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Erken yaşlarda verilen eğitimin çocukların gelişimleri için çok önemli olduğu düşünüldüğünde bu dönemde verilecek olan rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin de bu kademede sunulan eğitimin istenilen hedefe ulaşmasında önemli bir rolü bulunduğu görülmektedir. İlköğretim döneminde, özellikle okul öncesi eğitim döneminde verilen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri ile ilgili olarak literatürde yer alan araştırmaların incelendiğinde bu araştırmanın da okul öncesi eğitimdeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri ile ilgili durum saptanması ve bu hizmetlerin geliştirilmesi açısından alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu gerekçelerle okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesinin önemli olduğu söylenebilir.

Varsayımlar

Araştırma kapsamında görüşülen okul öncesi öğretmenlerinin, yöneltilen sorulara içten ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

Tanımlar

Okul Öncesi Eğitim Kurumu: Okul öncesi eğitim çağı çocuklarına eğitim veren anaokulu, ana sınıfı ile uygulama sınıfı (Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, 2014).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri: kendini tanıyan, kendine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklenmesidir (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Rehber öğretmen/psikolojik danışman: Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personeli; psikolojik danışman ise üniversitelerin eğitimde psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile psikolojik danışma ve rehberlik veya bu alana denk kabul edilen programlardan en az lisans düzeyinde eğitim almış personeli ifade etmektedir (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Yönetmeliği, 2020).

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servisi: Eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yürütüldüğü birim (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Yönetmeliğı, 2020.)

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri

Okullardaki rehberlik hizmetleri ile psikolojik danışma hizmetleri birbirini tamamlamakta ve bütünleşmiş hizmetler olarak görülmektedir (Taylı, 2016). Bu kavramlar literatürde çoğu kez birbirinin yerine kullanılsa da anlamca birbirlerinden farklılardır. Ancak bu kavramlar birbirleriyle ilişkilidirler. Kepçeoğlu'na göre (2010) psikolojik danışma hizmetleri rehberlik hizmetlerinin odağındadır ve bununla birlikte rehberlik hizmetleri psikolojik danışma hizmetlerini kapsamaktadır. Rehberlik hizmetlerini, psikolojik danışmadan daha geniş ve psikolojik danışmayı da içeren daha kapsamlı bir alan olarak ifade etmiştir. İlgili literatür incelendiğinde rehberlik hizmetlerinin psikolojik danışma hizmetlerini kapsadığı ve içerisinde bulundurduğu belirtilmektedir (Kuzgun,2000; Yeşilyaprak, 2015).

Rehberlik hizmetleri profesyonel kişiler tarafından yüz yüze yapılan, bireylerin kendini gerçekleştirmesini, uyum ve karar verme becerilerini geliştirmeyi amaçlayan psikolojik bir destek hizmetidir. MEB tarafından 2020 yılında resmî gazetede yayımlanmış olan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 3. maddesinde psikolojik danışma: “Bireylere kendini tanıma, karar verme ve problem çözme becerisi kazandırmayı, bireylerin kişisel ve toplumsal uyumlarını gerçekleştirmelerini ve iyilik hallerini geliştirmelerini amaçlayan, bireysel ve grupla profesyonel olarak yürütülen psikolojik yardım süreci” olarak ifade edilmektedir.

2020 yılında yayımlanmış olan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 3. maddesinde rehber öğretmen ve psikolojik danışman ifadesi birlikte değerlendirildiği görülmektedir. Yönetmelikte rehber öğretmen: “Eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının

uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personel”; psikolojik danışman ise “üniversitelerin eğitimde psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile psikolojik danışma ve rehberlik veya bu alana denk kabul edilen programlardan en az lisans düzeyinde eğitim almış personel” olarak açıklanmaktadır. Aynı yönetmelikte rehberlik ve psikolojik danışma servisi, eğitim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yürütüldüğü ve koordinasyonunun sağlandığı birimi olarak ifade edilmektedir.

Bu ifadelerden rehberlik hizmetleri ile psikolojik danışma hizmetlerinin birbirini çağrıştırdığı, ‘rehberlik’ ve ‘psikolojik danışma’ kavramlarının birbiriyle ilişkili kavramlar olduğu ve bir bütün olarak okullarda rehberlik servislerinde yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Okullarda bu hizmetleri sağlamakla ve yürütmekle yükümlü esas kişilerin ‘rehber öğretmen’ veya ‘psikolojik danışman’ olarak farklı şekillerde ifade edildiği görülmekte ancak daha genel ve kapsayıcı olması itibarıyla bu araştırmada ‘rehber öğretmen’ olarak ifade edilmektedir.

Rehberlik ve psikolojik danışmanlık (PDR) hizmetleri, öğrenciye kendini tanıma, çevresindeki fırsatların farkına varma, hayatı için doğru kararlar alabilme, kendini geliştirebilme, problem çözme ve uyum sağlama becerilerini geliştirme noktasında sunulan hizmetlerdir (Güven, 2009). Özgüven’e göre (2007) PDR hizmetleri; kişilerin kendi gizil güçlerinin farkına varmaları ve kendi istekleri doğrultusunda kararlar almasını sağlamalarına yardımcı olmakla birlikte okullarda ise öğrencilerin sorunlarıyla baş edebilmeleri noktasında uygun problem çözme becerilerine sahip olmaları, okulun ve bulundukları ortamın olanaklarını tanımaları ve bu doğrultuda seçenekleri ve isteklerini fark ederek doğru kararlar alabilmeleri için yapılan yardım süreçleridir.

Kepçeoğlu (1996) PDR hizmetlerini, kişinin kendini anlaması, problem çözme becerisini geliştirmesi, gerçekçi kararlar alabilmesi, çevresine uyum sağlaması için profesyonel kişiler tarafından kişiye sunulan psikolojik yardımlar olarak ifade etmektedir. Bu sayede kişinin kendini tanıması, kendini anlaması ve kapasitesini geliştirmesi amaçlanmaktadır. PDR hizmetlerinin sonunda kişinin kendini gerçekleştirme hedeflenmektedir.

Kuzgun (2000) ise PDR hizmetlerini; kişiye bilimsel olmayan akıl verme gibi yöntemlerden uzak, uzman kişiler tarafından bireyin kendini tanıması, hayatındaki seçenekleri fark etmesi ve sağlıklı kararlar alabilmesi için planlı ve sistemli olarak verilen yardım hizmetleri şeklinde tanımlamaktadır. Tan'a göre (1992) PDR hizmetleri, bireylerin kendilerini sağlıklı bir şekilde geliştirmesi, kendi hayatlarında etkili kararlar alabilmeleri için bireylere doğru bilgi ve becerileri kazandırmayı, bireylerin yaptığı seçimleri ve aldığı kararları uygulamaları için bireylere uzman kişiler tarafından yapılan sistemli yardımları ifade etmektedir.

Yeşilyaprak'a göre (2015) PDR hizmetleri, bütün bireylere profesyonel kişiler tarafından sunulabilen ve bireylerin kendilerini tanımaları, sevmeleri ve gerçekleştirmeleri yolunda gerekli becerilere sahip olmalarını amaçlayan psikolojik yardım hizmeti olarak tanımlanmaktadır. Bakırcıoğlu'na göre de (2000) PDR hizmetleri, bireylere profesyonel kişiler tarafından, kendilerini tanımaları, çevresindeki fırsatları ve kendi isteklerini fark etmeleri, problemleriyle baş edebilmeleri ve bunların nihayetinde kendilerini gerçekleştirebilmeleri için yapılan yardım hizmetleridir.

PDR hizmetlerinin, bireylerin gelişimini ve kendilerini gerçekleştirmelerini merkeze alması bakımından bütün öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun bu hizmetlerden faydalanması gerekmektedir. PDR hizmetleri eğitim ve öğretimin bütün basamaklarında gelişimi kolaylaştırma ve gelişim görevlerinin başarılmasında yardımcı olma görevini taşımaktadır. Bu nedenle PDR hizmetleri öğrencilerin gelişim görevlerini başarı ile yerine getirmelerine yardımcı olmak için planlı ve düzenli bir şekilde yardım yapılmasını hedeflemektedir (Akgün, 2010).

MEB tarafından 2020 yılında resmî gazete de yayımlanmış olan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 4.maddesinde Türk Millî Eğitiminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaçları; “kendini tanıyan, kendine sunulan eğitsel ve mesleki fırsatları değerlendirebilen, sorumluluk alabilen bireyler yetiştirilmesini ve bireylerin toplum içinde sağlıklı bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri için sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimlerini desteklemeyi amaçlar.” şeklinde ifade edilmiştir.

Aynı yönetmeliğin 5.maddesinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri “planlı, programlı, bilimsel esaslara dayalı olarak sunulan profesyonel bir hizmettir; eğitim sürecinin bütünlüğü içerisinde öğretim sürecini destekleyecek nitelikte sunulur; öğrencinin bütüncül gelişimine hizmet eder; tüm öğrencileri kapsayacak şekilde gelişimsel ve önleyici yaklaşımı esas alır; öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçları ile okulun imkânları ve çevre koşulları doğrultusunda planlanır, uygulanır ve değerlendirilir; öğrencinin gelişimini desteklemek amacıyla tüm paydaşlar tarafından ortak bir anlayış ve iş birliği içerisinde hesap verebilir bir yaklaşımla yürütülür ve bakanlıkça hazırlanan etik yönerge doğrultusunda yürütülür” ilkeleriyle nitelendirilmiştir.

1.2. Okul Öncesi Eğitimin Önemi

Okul öncesi eğitim bireylerin hayatlarındaki ilk eğitim basamağıdır. Okul öncesi eğitim eğitimi, öğrencilerin içinde bulundukları gelişim döneminin özelliklerini destekleyerek öğrencilere hayatta gerekli beceriler kazandırmayı ve onları ilerdeki eğitim hayatlarına hazırlamayı hedeflemektedir (Kandır, 2001). Başarılı bir şekilde tamamlan okul öncesi eğitimi öğrencilerin ilerdeki hayatlarında karşılaştıkları sorunlar karşısında izledikleri yolları, yaratıcılıklarını, algılarını, hayata karşı duygularını, hayattaki başarılarını ve arzularını etkileyecektir (Oktay, 2004).

0-6 yaş döneminde öğrencilerin ilerdeki hayatlarını etkileyecek olan temel tutum ve becerileri oluşmaya başlayacağı için okul öncesi eğitim dönemi oldukça önemlidir (Yavuzer, 2001). Okul öncesi eğitim, bireylerin kendi kişiliklerini algılamaları ve eğitim hayatlarına bakış açılarıyla ilgili olumlu bir benlik geliştirmelerini amaçlamaktadır. Eğer öğrenci okul öncesi eğitim döneminde bulunduğu okul ortamında mutlu ve başarılı olursa, bir sonraki eğitim basamağı olan ilkokula da daha olumlu bir benlik duygusuyla başlayacak ve eğitim hayatına karşı olumlu bir tutum geliştirecektir (Yavuzer, 1996)

Bu yaş grubundaki çocuklar için okul öncesi eğitim kurumları ev ve sokak gibi temel yaşam alanları içerisinde gelmektedir (Oral, 2015). Okul öncesi eğitimin, öğrencilerin ileriki yaşamlarındaki akademik hayatlarını ve gelişimlerini önemli derecede etkilediği bilinmektedir (Güler ve Çapri, 2019). Çocuklar için temel yaşam alanı olan bu eğitim kurumlarının çocuklar için çok fazla olumlu etkisi olduğu görülmektedir.

Etkilerinin kalıcı olması nedeniyle okul öncesi eğitim çocukların hayatında önemli bir rol oynamaktadır (Dye, 1984).

Okul öncesi eğitimi ile öğrencilerin, eğitim aldıkları kurumlarda içinde bulundukları gelişim görevleri göz önünde bulundurularak zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimlerinin desteklendiği bilinmektedir (Dilekmen, 2014). Okul öncesi eğitim, öğrencilerin bütün gelişim özelliklerini destekleyen, içinde bulunduğu kültürün değerlerini göz önünde bulundurarak bu doğrultuda öğrencinin hislerinin ve sezgilerinin farkındalığını arttırarak yaratıcılığını, davranışını, tepkilerini ve kendini denetleme eğilimini geliştiren planlı bir eğitimidir (Yılmaz, 2003).

Okul öncesi eğitim öğrencilerin içinde bulundukları kültür yapısının özelliklerini göz önünde bulundurmakta ve onları bu normlar doğrultusunda yönlendirmektedir. Ayrıca öğrencilere zengin uyanların olduğu içerikler sunarak seviyelerine ve kişisel özelliklerine uygun eğitim ortamı oluşturmaktadır. Bu doğrultuda okul öncesi eğitim, öğrencilerin kaba motor, sosyal-duygusal, zihinsel, bedensel ve dil gelişimlerini destekleyerek onları bir sonraki eğitim basamağına, ilköğretime hazırlamaktadır (Akduman, 2016).

Okul öncesi eğitim çocukların gelişim alanlarını desteklemektedir. Freud ve Erikson gibi ünlü kuramcılarının da gelişim dönemleri arasında en çok 0-6 aralığı dönemini önemli gördükleri bilinmektedir (Güler ve Çapri, 2019). Bu yaş grubu aralığındaki çocukların alacağı okul öncesi eğitim ise öğrencilerin araştırma, öğrenme ve algılama becerilerini geliştirirken onları bu doğrultuda yönlendirme işlevine de sahiptir (Senemoğlu, 1994).

Kök ve diğerlerinin (2010) çalışmasında ilköğretimin ilk kademesinde olan öğrenciler üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın sonucunda okul öncesi eğitim alan öğrencilerin; okul öncesi eğitim almamış öğrencilere göre bazı niteliklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nitelikler; psiko-sosyal, bilişsel, dilsel ve motor gelişim alanları olarak ifade edilmiştir. Bu araştırmanın okul öncesi eğitimin çocuklar üzerindeki önemini göstermektedir.

Ailenin tutumu da bu dönemdeki çocukların gelişiminde oldukça önemli bir role sahiptir. Anne-babanın çocuğa yaklaşımları bu dönemde çocukların kendilerini ifade

etme becerilerini olumsuz yönde etkileyerek onların utanma ve şüphe içerisinde olma gibi duygular geliştirmelerine sebep olabilirler (Bakırcıoğlu, 2011). Bunun tam tersi olarak ebeveyn tutumlarının çocuk üzerinde olumlu bir etki bırakma ihtimali çocuğun kendine daha çok güvenmesine ve daha çok bağımsız olmasında katkı sağlamaktadır (Bakırcıoğlu, 2011). Kısaca erken çocukluk dönemi bireyin temel güven duygusunu oluşturması bakımından ailenin de etkisiyle oldukça önemli bir dönem haline gelmektedir.

Okul öncesi eğitim döneminde çocuklara kazandırılan tutum ve beceriler çocukların ileriki yaşamlarında hayatını olumlu veya olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Kandır, 2001). Eğer çocuk bu dönem içerisinde sürekli reddedilir, korkutulur veya istekleri ihmal edilirse çevresine karşı sert ve öfkeli bir turum geliştirebilir. Okul öncesi eğitim döneminde oluşabilecek olan yetersizlik duygusu çocuğun tutumlarını, becerilerini, girişimciliğini ve algılarını olumsuz bir şekilde etkileyerek çeşitli kaygı ve korkular yaşamasına sebep olabilir (Bakırcıoğlu, 2011).

Özetle okul öncesi eğitim döneminde yani bireylerin ilk çocukluk yıllarında yaşamış olduğu olaylar, karşılaşmış oldukları tutum ve davranışlar onları önemli derecede etkilemektedir. Okul öncesi dönemi eğitimi öğrencileri bir eğitim ortamında birleştirmesi açısından onlara hem bireysel hem de sosyal ve akademik gelişimlerinin desteklenmesi imkânını sunmaktadır. Bu nedenle bu dönemde alınacak olan eğitimin ve eğitim ortamının kalitesi de öğrencilerin okul ortamına olan bakış açılarında ve kişilik gelişimlerinde büyük izler bırakmaktadır. Sağlıklı bir okul öncesi eğitim ortamı öğrencilerin duygusal, sosyal, zihinsel, fiziksel, kaba motor ve dil gelişimlerini destekleyecek nitelikte olmalıdır. Bu niteliklere sahip bir okul öncesi eğitimi de PDR hizmetleriyle desteklenmelidir. Okullardaki PDR hizmetleri öğrencilerin kişisel, mesleki ve eğitsel açıdan desteklenmeleri için yapılan hizmetlerdir.

1.3. Okul Öncesi Eğitim Döneminde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri

Bireylerin gelişimi ve değişimi hayat boyu sürekli devam etmektedir. İnsanlar her zaman gelişmeye ve değişmeye devam ettikleri için hayatlarının her döneminde desteğe ve yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. PDR hizmetleri ise kişisel, eğitsel ve mesleki

açından bireyleri desteklemektedir. PDR hizmetleri bu özelliği ile hayatın her evresinde bireylere sunulan bir hizmet olmalıdır (Kuzgun, 1992). Okul öncesi eğitim dönemi de insan evresindeki en önemli gelişim dönemlerinden biridir. Okul öncesi eğitim döneminde de öğrencilerin gelişim dönemleri nedeniyle bu hizmetlere ihtiyaç duydukları alanlar olabilmektedir. Bu nedenle PDR hizmetlerine ihtiyaç duyan her kademedeki öğrencilerin bu hizmetlere ulaşabilmesi gerekmektedir (Tuzcuoğlu, 1995). Bu durum bireylerin ileriki yaşamlarındaki gelişimlerini etkilemekte ve onlara fayda sağlamaktadır (Hoffman, 1991).

Okul öncesi eğitim döneminde öğrencilerin tanık olacağı okul yaşantısı ve öğrenmeye karşı oluşturduğu tutum onların bütün akademik hayatlarını etkileyebilmektedir (Tan, 1992). Bu dönemde yürütülen PDR hizmetleri ile öğrencilerin öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmeleri, okul ortamına uyum sağlamaları, yeteneklerini ortaya çıkarabilmeleri ve bütün yönleriyle gelişmelerinin desteklenmesi hedeflenmektedir (Özabacı, 2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında verilen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile çocukların ileriki yaşamlarında sosyal ve duygusal becerileri gelişmiş bireyler olmaları sağlanmaktadır (Hoffman, 1991).

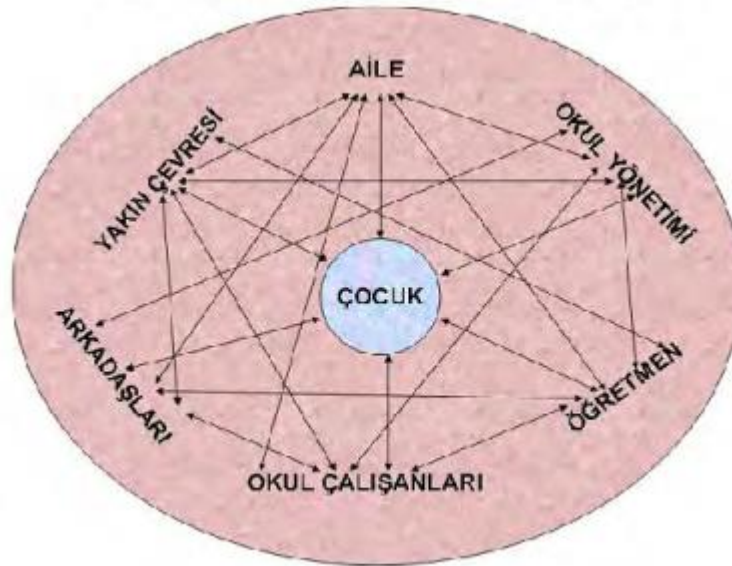
MEB tarafından 10 Kasım 2017 tarihinde yayımlanan Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 7. maddesinde öğretim kademelerine göre rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri başlığı altında okul öncesi eğitim döneminde yapılan PDR hizmetleri hakkında; "Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin amaç ve ilkeleri öğretim kademelerine göre değişmemekle birlikte uygulanan programlar, etkinlikler, kullanılan yöntem ve teknikler, müdahale biçimleri ve yoğunluğu bireylerin ihtiyaçları ve gelişim özellikleri dikkate alınarak belirlenir. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bireylerin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimlerini desteklemek amacıyla aşağıdaki öğretim kademelerinde yürütülür: Okul öncesi eğitim döneminde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri; çocuğun kendini tanıması, sosyalleşmesi, özgüven geliştirmesi, sınırlarını keşfetmesi, okula uyum sağlaması, okula ve öğrenmeye yönelik olumlu tutum geliştirmesi, yetenek ve ilgi alanları hakkında farkındalık kazanması amacıyla yürütülür." İfadeleri yer almaktadır

Yukardaki ifadelerden PDR hizmetlerinin, öğretim kademelerine göre öğrencilerin gelişim ihtiyaçları doğrultusunda değiştiği ve farklılık gösterdiği

görülmektedir. Okul öncesi eğitim döneminde yürütülen PDR hizmetleri de diğer kademelerde olduğu gibi öğrencilerin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimlerini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu dönemde öğrencilerin özellikle okul ortamına ve öğrenmeye karşı olumlu bir tutum geliştirmeleri ve güçlü bir benlik geliştirerek kendisiyle ve çevresiyle sağlıklı bir ilişkide bulunmaları hedeflenmektedir.

PDR hizmetleri, çocuğun hayatındaki bütün kişilerle iletişimi ve iş birliğini temel alarak gerçekleşmektedir. Okul Öncesi Rehberlik Programı (2012) kitabında PDR hizmetlerinin çalışma alanı çocuk merkezli olmak üzere aile, çocuğun yakın çevresi, çocuğun arkadaşları, okul çalışanları, öğretmen ve okul yönetimi olarak ifade edilmektedir.

Şekil 1: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri Çalışma Alanı

PDR hizmetleri kişisel, mesleki ve eğitsel alanları kapsamaktadır. Okullarda bu alanlarda çalışmalar hem bireysel hem de sınıfla birlikte yapılabilir (Yeşilyaprak, 2005). Bu alanlar kapsamında öğrencilere benlik geliştirme, çevreyle uyum, sosyalleşme, özgüven geliştirme, kendini kabul, okula uyum, ilköğretime hazırlık konularında yardımcı olunmaktadır (Özabacı, 2010). PDR hizmetleri ile eğitsel açıdan; okulu sevmeyi, okul ve eğitime karşı güdülenme ile okula uyum ve ilköğretime hazırlık; kişisel açıdan, kendini kabul, benlik tasarımı oluşturma, özgüven geliştirme ve sosyalleşme; mesleki açıdan

ise çocuğun döneme özgü gelişim görevlerini gerçekleştirebilmesi amaçlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2015). Okullarda çocukların sorumluluk bilinci geliştirmeleri için yapılan çalışmalar da PDR hizmetleri ile desteklenerek verilmelidir (Bakırcıoğlu, 2011).

Okul öncesi eğitim dönemindeki öğrencilere meslekleri tanıtmak, mesleklere karşı olumlu bir tutum geliştirme ve bu mesleklerin ne işe yaradığını bilme konusundaki çalışmalar PDR hizmetleri kapsamında yapılmaktadır (Aydın, 2014). Okul öncesi yaş grubundaki çocukların gelişim seviyelerine uygun bir şekilde oyun veya drama gibi yöntemlerle meslekler hakkında bilgilendirilmesi ve çocukların; çalışma hayatı, meslekler, uğraşlar ve bu uğraşların işlevleri hakkında farkındalıklarının olması gerekmektedir (Tan, 1992).

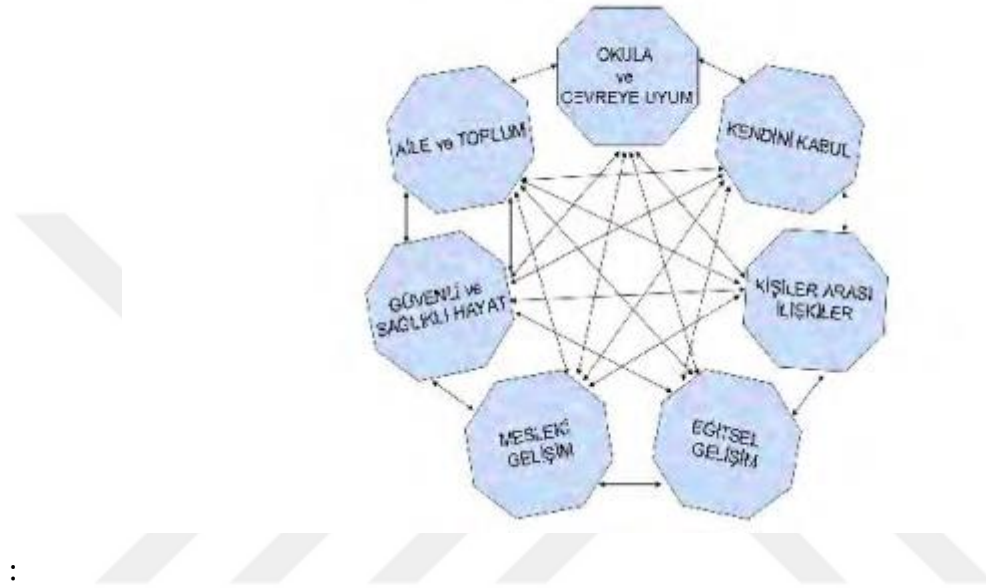
Okul öncesi eğitim döneminde yapılan mesleki rehberlik çalışmaları çocukların mesleklere karşı tutumları açısından oldukça önemlidir. Çocuklar için mesleki geziler gibi etkinlikler düzenleyerek çocukların bu meslekler arasındaki benzerlikler ve farklılıklar arasında bilgi sahibi olmaları sağlanabilir (Arsoy, 2010). Mesleki gelişimle ilgili olarak bu yaş grubundaki çocukların karşılaşmış olduğu mesleki yönlendirmeler ve ilgi ve ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi oldukça önemlidir (Kepçeoğlu, 1998). Mesleki yönlendirmeler okul öncesi eğitim döneminde başlamalıdır. Çocuklar farklı meslekler olduğunu, mesleklerin bazı niteliklerinin olduğunu veya anne babasının hangi mesleklere sahip olduğu gibi bilgileri öğrenmelidir (Canel, 2019).

PDR hizmetleri okul öncesi eğitimde özel eğitim alanıyla ilgili olarak oldukça önem taşımaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan çocukların erken yaştan fark edilip ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Yüksel, 2019). 2011 yılında yayımlanan Türkiye’de Kaynaştırma Yoluyla Eğitimin Durumu raporunda, okullarda özel eğitim alanında karşılaşılan güçlüklerle ilgili olarak öğretmenlerin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin durumu hakkında önceden bilgilendirilmeye ve sınıf ortamında olumlu davranışların artırılması konusunda desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Eğitsel rehberlik özel eğitimi alanını ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda desteklenmesini kapsamaktadır.

Okul Öncesi Eğitim Rehberlik Programı’nda (2012) öğrenci-veli-öğretmenlere yapılan ihtiyaç analizleri doğrultusunda geliştirilen okul öncesi eğitimde kazanılması

beklenen yeterlik alanlarına yer verilmektedir. Bu yeterlik alanları; okula ve çevreye uyum, eğitsel gelişim, kendini kabul, kişiler arası ilişkiler, aile ve toplum, mesleki gelişim, güvenli ve sağlıklı hayat olmak üzere ‘bal peteği’ modeli ile şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2: Okul Öncesi Eğitim Rehberlik Programı’ndaki Yedi Yeterlik Alanı

Okul Öncesi Eğitim Rehberlik Programı’na (2012) göre bu yeterlik alanlarının açıklaması şu şekildedir; Okula ve çevreye uyum, çocuğun sosyalleşmesini ifade etmektedir. Okul öncesi eğitim kurumları aileden uzaklaşarak çevreyle iletişim kurulan bir alandır. Bu kazanımla öğrencinin çevresindeki diğer kişilerle uyum içerisinde yaşaması ve toplumsal normları öğrenmesi amaçlanmaktadır. Eğitsel gelişim alanı ile çocuğun eğitim hayatına yönelik olumlu bir alışkanlık kazanması amaçlanmaktadır. Kendini kabul, çocuğun benlik algılarını ilgilendirmektedir. Burada çocuğun kendine karşı olumlu bir benlik algısı geliştirmesi, güçlü ve zayıf yönlerine dair olumlu bir benlik algısı geliştirmesi amaçlanmaktadır. Kişiler arası ilişkiler, arkadaşlarıyla ve çevresindeki kişiler iletişim kurabilme, oyun oynama ve paylaşma gibi sosyal ilişkilerini geliştirecek becerileri kazanmasını ifade etmektedir. Burada çocuğun diğer kişilerle sağlıklı ilişkiler kurabilmesi amaçlanmaktadır. Aile ve toplum, bireylerin hayatında sorumlulukları olan kurumlardır. Burada çocuklara, ailenin ve toplumun önemini ve sahip olduğu ailede ve içinde yaşadığı toplumda kendisine düşen sorumluluklarını fark etmesi gibi özellikleri

kazanması amaçlanmaktadır. Güvenli ve sağlıklı hayat yeterlik alanıyla sağlıklı beslenme, olumsuz durumlardan korunabilme ve genel olarak sağlıklı yaşam gibi durumlarla alakalı çocukların beceri geliştirmesi amaçlanmaktadır. Mesleki gelişim yeterlik alanı ile çocukların mesleklerle ilgili olumlu bir tutuma sahip olmaları amaçlanmaktadır. Bu sayede çocukların meslekler hakkında fikir sahibi olmaları ve mesleklerin insanların hayatındaki konumunu öğrenmeleri amaçlanmaktadır.

Rehberlik hizmet alanları, 10 Kasım 2017 tarihinde yayımlanan MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin 6. maddesinde eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik ve kişisel/sosyal rehberlik olarak tanımlanmıştır. Eğitsel rehberlik, bireyin yetenek, ilgi, ihtiyaç, değer, kişilik özellikleri, imkân ve koşullarıyla uyumlu eğitsel kararlar alması; eğitime ilişkin olumlu tutum geliştirmesi ve hayat boyu öğrenme sürecinde bireyin gelişimine destek olunması amacıyla bireye ve ailesine sunulan hizmettir (Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Mesleki rehberlik, bireyin kendini ve meslekleri tanıması; yetenek, ilgi, ihtiyaç, değer ve kişilik özellikleri doğrultusunda mesleğe yönelik seçimler yapması; mesleğe hazırlanması, başlaması, mesleğini sürdürmesi ve hayat boyu öğrenme sürecinde kendini geliştirmesi için birey ve ailesine sunulan hizmettir (Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Kişisel/sosyal rehberlik, bireyin bilişsel, sosyal, duygusal, ahlaki ve davranışsal gelişimini desteklemek amacıyla kendini tanıması; karar verme ve problem çözme gibi sosyal beceriler ile yaşam becerilerini geliştirmesi ve sorumluluk sahibi bir birey olarak hayatına devam edebilmesi için bireye ve ailesine sunulan hizmettir (Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği, 2017). Bu hizmet alanları MEB tarafından 14 Ağustos 2020 tarihinde yayımlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nin 6. maddesinde akademik gelişim alanı, kariyer gelişim alanı ve sosyal duygusal gelişim alanı olarak güncellenmiştir.

Okullarda PDR hizmetlerinin gerçekteştirilmesi için rehber öğretmenlerin bulunması gerekmektedir (Gordon, 1957). Rehber öğretmenler öğrenci, aile ve öğretmenlerle çalışan, öğrencilere kişisel-sosyal, eğitsel ve mesleki alanlarda kendilerini geliştirebilmeleri için kapsamlı ve gelişimsel rehberlik programlarını hazırlayıp, uygulamakla yükümlü olan kişilerdir (Doğan, 2001). Okullardaki uzmanların psikolojik danışma, danışma ve koordinasyon olmak üzere üç görevi vardır (Myrick, 1997). Diğer görevler grupta psikolojik danışma, sınıf rehberliği ve akran yardımı olarak ifade edilir.

MEB'in Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2020) 21. maddesinde rehber öğretmen, "eğitim kurumlarında rehber öğretmen gelişimsel ve önleyici hizmetler, iyileştirici hizmetler ve destek hizmetlere ilişkin görevlerini yerine getirir" ifadesi bulunmaktadır.

MEB'in Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nin (2020) 21. maddesinin devamında rehber öğretmenin görevlerinden bazıları; bireyi tanıma çalışmaları, bilgi verme çalışmaları, yöneltme ve izleme çalışmaları, bireysel ve grupla psikolojik danışma, krize müdahale, travmatik yaşantılarda psikolojik ve sosyal destek, sevk çalışmaları, danışmanlık tedbiri, müşavirlik hizmetleri, sınıf rehberlik programının hazırlanmasında öğretmenlere müşavirlik, sınıf rehberlik programındaki rehberlik alanında özel bilgi ve beceri gerektiren etkinliklerin uygulanması, araştırma ve proje çalışmaları ve iş birliği çalışmaları şeklinde ifade edilmiştir. Rehber öğretmenlerin görevi Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği'ne (2007) göre, okul PDR programının yürütme, öğrencilerin yardımcı olma, akran dayanışmasını sağlama, bireysel ya da grupla danışma yapma, aile, öğretmen ve okulun diğer personelleriyle konsültasyon yapma, sevk işlerini yürütme, ilgili yerlere yönlendirme yapma ve bilgilendirme hizmetidir (Owen ve Owen, 2008).

Tan ve Baloğlu'na göre (2016) rehberlik hizmetleri 8 alanı kapsayarak yürütülmektedir. Bu alanlar; psikolojik danışma ve rehberlik, oryantasyon, bireyi tanıma, bilgilendirme, yöneltme ve yerleştirme, izleme ve değerlendirme, müşavirlik-konsültasyon ve çevre ve aile ilişkileridir. Psikolojik danışma hizmetleri danışan ve uzman bir psikolojik danışman arasında gerçekleşen yüz yüze psikolojik yardım sürecini içermektedir (Tan ve Baloğlu, 2016). Burada amaç başarısızlık, kararsızlık, uyum problemleri ve hayattaki seçimler noktasında öğrencinin kendini geliştirmesini sağlayarak kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır (Daily, 2016 Akt.: Kabasakal, 2019).

Oryantasyon çalışmaları öğrencilere okulun başlangıç zamanında düzenlenerek okulun fiziki imkanlarını ve okulun olanaklarını tanıtmak amacıyla yapılan hizmetleri içermektedir (Kepçeoğlu, 1999). Bu hizmetler veli, öğretmen ve yöneticilere ve tüm öğrencilere ulaşılabilecek şekilde planlanmalıdır (Kabasakal, 2019). Bu tanıtımlar sayesinde öğrenci, veli ve öğretmenler okullarda bulunan rehberlik ve psikolojik danışmanlık servislerinden daha etkin yararlanma imkanını bulabilirler (Tan ve Baloğlu, 2016).

Rehberlik hizmet alanlarından biri olan bireyi tanıma yöntemleri ile bireylerin bütün yönleriyle tanınmasının sağlanması ve bu sayede bireylerin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olmak amaçlanmaktadır (Yeşilyaprak, 2004). Okullarda bu hizmet öğrencinin kendini daha iyi tanımasını sağlaması, hayatına dair daha planlı ve gerçekçi kararlar almasını ve akademik hayatında da bu sayede daha başarılı olmasını sağlamaktadır (Tan ve Baloğlu, 2016). Öğrencilerin kendilerini daha iyi tanımasını çevresi ve kendisi ile ilişkilerinde daha başarılı olmasında ve sorunlarının çözümünde oldukça etkili olmaktadır (Özgüven,1998).

Okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri kapsamında öğrenci, veli ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları alanlarda bilgiler sunulmaktadır. İlgili alanlarına göre düzenlenebilecek eğitsel, mesleki ve kişisel bilgi içeriklerinin çeşitli etkinliklerle okullarda pano, dergi, okul gazetesi, vb. yöntemlerle okullarda sunulması mümkün olmaktadır (Kabasakal, 2019). Bu sayede gereksinim duyulan noktalarda öğrenci, veli ve öğretmenlerin bilgilerinin artırılması yolu ile kendilerini geliştirmeleri sağlanmaktadır.

Yöneltme ve yerleştirme işlemleri okullarda rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilere sağlanan yardımcı hizmetlerden biridir. Bu hizmetler okullarda öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çevresel olanaklar değerlendirilerek okul içinde veya dışındaki programlara, üst öğrenim kurumlarına, iş ve mesleklere yönlendirilmesini içermektedir (Kepçeoğlu, 1999 Akt. Kabasakal, 2019). İzleme işlemleri ise öğrencilerin yerleştikleri programda, üst öğrenim kurumlarında veya mesleklerde uyum ve gelişim süreçlerinin takip edilmesini içermektedir (Tan ve Baloğlu, 2006). Bu hizmetler sayesinde öğrencilerin desteklenmesi ve rehberlik hizmetlerinin sürekliliği sağlanmaktadır.

Rehber öğretmenler, rehberlik ve konsültasyon hizmetleri ile okul rehberlik programlarını yürütmek, öğrencilerin bireysel planlama becerilerini geliştirmek, eğitsel ve mesleki hedefler oluşturmalarını sağlamak, bu hedefleri ulaşmaları yolunda onlara yardımcı olmak ve onları desteklemek ve öğrenci sorunlarını çözmeye yönelik müdahalelerde bulunmak durumundadırlar (American School Counselig Association- ASCA, 2012; Akt Gümüş, 2018). Bu hizmetlerin amacı okul personelinin, öğretmenlerin ve ailelerin rehberlik alanında gerekli bilgilere ve ortak bir anlayışa sahip olmalarının sağlanmasıdır (Yeşilyaprak, 2004). Böylelikle öğrenciler dolaylı olarak rehberlik

hizmetine dahil edilmekte ve öğrencilerle ilgili kişilerinin bilgilendirilmesi ve geliştirilmesi sağlanmaktadır.

Okullardaki rehberlik hizmetlerinin niteliğinin artırılması noktasında aile ve çevreyle kurulacak iletişim önemli bir yere sahiptir. Öğrenci için en önemli çevre ailedir. Bu nedenle rehber öğretmen rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sürecinde ailelerle iş birliği içinde olmalı ve öğrenci ile ilgili bilgi alışverişinde kalmalıdır (Kabasakal, 2019). Öğrencinin en önemli çevresi olan aile olması noktasında rehber öğretmenin ve öğretmenlerin öğrencinin ailesiyle ve öğrencinin bulunduğu çevreyi tanınması rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşmasında önemli bir hizmet sağlamaktadır.

Okullarda PDR hizmetlerinin yürütülmesinde rehber öğretmenlerle birlikte öğretmenler de önemli sorumluluklar düşmektedir. Öğretmenler rehber öğretmen liderliğinde kendi üstlerine düşen sorumlulukları rehber öğretmenle iletişim halinde olarak gerçekleştirmelidirler (Can, 2004). Okul öncesi öğretmenleri PDR hizmetleri kapsamında sınıflarda önleyici çalışmalar yaparak öğrencilerle ilgili sorun çıkmasını önleyebilmeli ve problemleri önceden kestirebilmelidir (Tan, 1992). Böyle bir durumda öğretmen sorunu olan öğrencileri önceden fark ederek rehber öğretmene sevk etmeli ve rehber öğretmenle istişare etmelidir.

Öğretmenler öğrencilerle ilgili bir sorun olduğunda bunu ilk zamanlarda fark edip, rehber öğretmenle iletişime geçerek bu sorunların çözülmesinde önemli bir rol gerçekleştirirler (Kılıçaslan, 2010.) Öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda öğretmenler rehber öğretmen, aile ve okuldaki tüm personelle iletişim halinde olmalıdır (Kılıçaslan, 2010). Bu yaş grubundaki öğrencilerin performanslarını gösterebilmeleri ve kendilerini geliştirebilmeleri için okul personelleri ile ebeveynler arasında sağlıklı bir bağ kurulmalıdır. Ailelerin çocuk eğitimi üzerindeki etkisi bu dönemde göz önünde bulundurularak öğretmenlere ailelere bu konularda rehberlik yapmalıdır (İlgar, 2010).

Literatüre bakıldığında okul öncesi öğretmenlerinin okullardaki PDR hizmetlerinin yürütülmesinde bazı görevlerinin olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Kepçeoğlu (1996) bu görevleri bazı maddelerle özetlemiştir. Kepçeoğlu'na göre (1996) okul öncesi öğretmenlerinin PDR hizmetlerine ilişkin görevleri; okul rehber öğretmenine PDR hizmetlerinin yürütülmesi konusunda destek olmak ve üstüne düşen sorumlulukları

yerine getirmek, öğrencilerin her türlü gelişimi için okulda bulunan bütün öğretmenler, idareciler ve rehber öğretmenle sürekli iletişim halinde kalmak, hoşgörölü ve sağlıklı bir sınıf ortamı hazırlamak, öğrencilerin psikolojik sağlığına özen göstermek, öğrencileri sağlıklı bir benlik geliştirmeleri için desteklemek, öğrencilerin problemlerini çözme konusunda yardımcı olmak ve benliklerini ve sosyal çevrelerini anlamaları için yardımcı olmak, öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini fark etmeleri için onlara destek olmak, öğrencilerin duygularını önemsemek ve anlamaya çalışmak, doğru çalışma alışkanlığı kazanmaları için destek olmak, öğrencilere kendi davranış ve tutumlarıyla uygun bir rol model olmak, öğrencilerin gelişimi için uygun yönlendirmeleri yapmak ve onları teşvik etmek, öğrencilere eğitsel rehberlik ve mesleki rehberlik yapmak şeklinde özetlemiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik hizmetleriyle ilgili olarak; öğrencilerin okulu uyum sağlaması ve kendini burada güvende hissetmesine yardımcı olmak, onu anlamak için iyi bir gözlemci olmak, öğrencinin gelişim dosyalarını hazırlamak ve gelişimiyle ilgilenmek, öğrencinin güçlü ve zayıf yanlarını keşfetmesi için sağlıklı eğitim ortamı hazırlamak, özgüvenini geliştirmek, kendisini tanımasına yardımcı olmak, öğrencinin ailesi ve diğeri öğretmenleriyle iletişim içinde olmak, öğrenciyi hayattaki değişimlere hazırlamak gibi görevleri vardır (Yeşilyaprak, 2004).

Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin etkili olabilmesi için okul öncesi öğretmenlerinin işlevi ve uyumu önemlidir (Özgüven, 2001). Öğretmenler ayrıca etkili dinleme gibi becerilerle çocukları daha iyi anlamada önemli bir rol oynayabilir (Kottler 2007). 10 Kasım 2017 tarihinde yayımlanan MEB Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğı'nin 23. maddesinde sınıf rehber öğretmenin görevlerinden bazıları uyum güçlüğü yaşayan öğrencilerinin okula uyum sağlamaları sürecinde; öğrencilerinin ilgi, yetenek, değer, akademik başarı ve kişilik özelliklerine göre öğrenci kulüplerine, seçmeli derslere ve sosyal etkinliklere yöneltme sürecinde; risk altında olan öğrencileri fark ettiğinde; öğrencinin, öğrenme stilini fark etmesinde; sınıfında sosyal duygusal, akademik ve kariyer gelişimi açısından desteklenmeye ihtiyaç duyan öğrencileri için rehberlik ve psikolojik danışma servisiyle iş birliğı içinde çalışmak ve sınıf rehberlik planını hazırlamak ve uygulamak şeklinde ifade edilmektedir.

Türkiye'de okul öncesi eğitim kurumlarına verilen rehber öğretmen normu 2014 yılında kaldırılmıştır (Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve

Öğretmenlerin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik, 2014). Norm 2018 yılında tekrar güncellenmiştir (Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik 2018). 2017/10939 sayılı ‘Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik’ ile okul öncesi eğitim kurumlarına rehber öğretmen kadrosu verilmesi onaylanmıştır. Aynı yönetmeliğe göre okul öncesi eğitim kurumlarına öğrenci sayısı 150 ve üzeri olması durumunda 1; 500 ve 500’ün katlarına ulaşması halinde her defasında ilave olarak 1 rehber öğretmen normu verilmektedir. Yeterli öğrenci sayısı olmayan okullara rehber öğretmen normu verilmemektedir.

Sonuç olarak PDR hizmetlerinin okul öncesi eğitim döneminden itibaren başlaması ve hayat boyu devam etmesi gerekmektedir (İlgar, 2010). Okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen PDR hizmetleri ile öğrencilerin ilerleyen hayatlarında sosyal ve duygusal becerileri gelişmiş bireyler olması sağlanmaktadır. Genel olarak bakıldığında bu dönemdeki PDR hizmetleri ile çocukların kişisel, mesleki ve eğitsel açıdan gereksinimlerinin desteklendiği görülmektedir (Dilekmen, 2014).

1.4. İlgili Araştırmalar

Rehberlik ve okul öncesi eğitim, bireyin kendini gerçekleştirme yönünde ve çocuğun gelişimi açısından çok önemli olmakla birlikte bu alanların beraber araştırıldığı az sayıda çalışma vardır (Macit, 2017). Bu bölümde incelenen ve benzer olan araştırmalara yer verilmiştir.

Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programlarıyla İlgili Araştırmalar

Williford ve Shelton (2008) çalışmasında okul öncesi eğitim dönemindeki çocuklarda olumsuz davranışları azaltmak için okul danışmanlarının kullanması için gerçekleştirilen bir ruh sağlığı yaklaşımının etkililiğini incelemiştir. Çalışmaya okul öncesi eğitim dönemindeki doksan altı çocuk, öğretmenleri ve birincil derecede bakıcıları katılmıştır. Deney grubundaki çocukların öğretmenleri, sınıftaki zarar verici davranışları azaltmaları için davranış esaslı yöntemler sunmayı amaçlayan bireysel ruh sağlığı

danışmanlığı eğitimi almışlardır. Araştırmanın başında, sonunda ve tedaviden bir yıl sonra testler yapılmıştır. Araştırma sürecinde bütün öğretmen ve bakıcılara aynı talimatlar ve imkanlar verilmiştir. Araştırma sonucunda uygulanan tedavi yaklaşımı çocukların olumsuz davranışlarını azaltmada, öğretmenlerin uygun yöntemleri daha çok kullanmasında ve anne babaların uygun ebeveynlik yöntemlerini kullanmasında etkili olmuştur. Öğretmenlerin etkili davranış yöntemlerini kullanmalarını artırmak ve öğretmen-çocuk ilişkilerini geliştirmek noktasında uygulanan ruh sağlığı danışmanlık yaklaşımının sınıftaki olumsuz davranışların artmasının önlenmesinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Terzi ve diğerleri (2009) çalışmalarında; Okul Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri modeline göre okul psikolojik danışmanlarının hazırlamış oldukları psikolojik danışmanlık ve rehberlik programlarının, hazırlama ve uygulama basamakları incelenmiştir. Çalışma grubunu, farklı kademelerde bulunan 207 psikolojik danışman oluşturmuştur. Çalışmada: psikolojik danışmanların, sınıflar için etkinlik hazırlama ve hazırlanan etkinlikleri uygulama konularında; sınıf rehber öğretmenlerin de rehberlik programlarında bulunan etkinlikleri uygulama konularında yetersiz kaldıkları belirtilmiştir. Kapsamlı hazırlanan psikolojik danışma ve rehberlik programları sayesinde sınıf rehber öğretmenlerinin de okullardaki rehberlik çalışmalarına katılımının arttığı ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların; ailelerle görüşme yapma, bireyi tanıma teknikleri uygulama, öğrencilerin kişisel/sosyal, eğitsel ve mesleki rehberlik alanlarında bilgi paylaşımı yapma, rehberlik hizmetlerini tanıtma gibi faaliyetlere yeterli zamanı ayırma konusundaki oranlarının yeterli olmadığı görülmüştür.

Mcgoey, Rispoli, Schneider, Clark ve Novak (2013) çalışmalarında bir danışmanlık modelinin okul öncesi eğitim dönemindeki çocuklardaki davranış bozukluklarına ve sosyal becerilerine etkisini inceleyen bir araştırma yapmışlardır. Bu danışmanlık modelinde okul öncesi eğitim döneminde sınıf içerisinde olumsuz ve rahatsız edici davranışlar sergileyebilen çocuklar bu gibi davranışlar sergiledikleri zaman sınıf aktivitelerinden çıkarılabiliyorlardı. Bu danışmanlık programı ile öğretmenlerin sınıf içerisindeki olumsuz davranışlarla baş etme becerileri geliştirilmeye çalışılmış olup öğrencilerin sosyal becerileri geliştirilmeye çalışmıştır. Çalışma 75 çocuk, 33 öğretmen ve 19 ebeveynin ile yürütülmüştür. Araştırma sonucunda; öğrencilerin olumlu davranışlarında olumlu yönde bir artış, öğretmenlerin

okullarda karşılaştıkları sorunlu davranışlar konusundaki şikayetlerinde ise azalma görülmüştür. Öğretmenlerin sınıf içerisindeki davranışları kontrol etme ve çıkabilecek herhangi bir problemi önleme becerilerinin geliştiği görülmüştür. Çocukların sosyal becerilerinde olumlu yönde gelişme görülmüştür.

Yüksel ve diğerlerinin (2014) çalışmasında; Millî Eğitim Bakanlığı eliyle geliştirilmiş olan okul öncesi eğitim programının amaçları doğrultusunda, bir rehberlik-psikolojik danışma programı geliştirmek ve bu programı uygulamak amaçlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı eliyle geliştirilen eğitim programı, 54-66 aylık çocukların ilköğretime hazır bulunuşluklarını ve gelişim alanlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Sonuç olarak, araştırma için hazırlanan rehberlik ve psikolojik danışmanlık programının çocukların genel gelişimini iyileştirdiği ve ilkokula hazırlık düzeylerini hızlandırdığı görülmüştür.

Haslip, Allen-Handy ve Donaldson (2018); Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında 24 okul öncesi öğretmenin bazı rehberlik ilkelerini kullanmalarını ve öğretmen-öğrenci ilişkisini geliştirmelerini amaçlamışlardır. Araştırma kapsamında öğretmenlere 12 haftalık bir sosyal-duygusal öğrenme ve çocuk rehberliği kursu verilmiştir. Araştırmacılar, öğretmenlerin olumlu rehberlik ilkelerini uygulama yeterliliklerini ve öğrenciler ile aralarındaki ilişkilerde gerçekleşen farklılıkları incelemişlerdir. Araştırma sonucunda katılımcıların eğitim öncesi ve sonrası olumlu rehberlik ilkelerini ne derecede kullanabildiklerine ve bu ilkeleri ne kadar değerli bulduklarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı farklar olduğu ifade edilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin çoğunun öğrencileri ile ilişkisinde olumlu yönde gelişmeler olduğu görülmüştür. Araştırma sonucunda rehberlik ilkeleri eğitimini alan deney grubu öğretmenlerinin bu eğitimi almayan kontrol grubu öğretmenlerinin “Öğretmen Etkileşimi Kontrol Listesi” puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları belirtilmiştir.

Güler ve Çapri (2019) araştırmasında; Okul Öncesi Rehberlik Programı hakkında anaokullarında görevli öğretmenlerin görüşlerini incelemiştir. Çalışma 113 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler rehberlik programının, olumlu ve yararlı olduğunu; öğrencilerin kendilerini geliştirme, kendilerini tanıma ve kendilerini kabul etme becerilerini arttırdığını belirtmişlerdir. Ayrıca programdaki kazanımların öğrencilerin yeterlik alanları açısından uygun olduğunu, öğrencilerin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlandığı ifade etmişlerdir.

Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetleriyle İlgili Araştırmalar

Akgün (2010) çalışmasında; ilköğretim okullarındaki anasınıflarında gerçekleştirilen rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesini okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda yapmıştır. Çalışma sonucunda özel gereksinimli, davranış problemlili, kaynaştırma öğrencileri, kaynaştırma öğrencilerinin aileleri ve ebeveyn eğitim çalışmalarının rehber öğretmen tarafından anasınıfına verilen öncelikli rehberlik hizmeti çalışmaları olduğu görülmüştür. Katılımcıların rehber öğretmeninden almayı bekledikleri hizmetler ise program dahilinde rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ve davranış bozukluğu olan öğrenciler için öğretmenlerin yapabilecekleri hakkında bilgilendirmeleri olarak belirlenmiştir. Katılımcıların okullarda aldıkları rehberlik hizmetlerinden memnun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aliyev, Tekinalp, Ülker ve Edizer'in (2012) çalışmasında; okul idarecilerinin ve rehber öğretmenlerinin okul öncesi eğitim dönemindeki psikolojik danışmanlık hizmetleri hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda bu kademedeki karşılaşılan en önemli sorunların ebeveyn ve öğretmen kaynaklı sorunlar olduğu; bu sorunların çözümü için aile eğitimlerinin ve bilgilendirilmelerinin önemli bir yer tuttuğu belirtilmiştir. Psikolojik danışmanların ve idarecilerin okul öncesi eğitim dönemindeki öğrencilere danışmanlık yapabilmek için yeterli eğitimi almadıkları, lisans düzeyindeki derslerin sınırlı kaldığı ve bu yaş grubuna danışmanlık yapılabilmesi için özel bir eğitime ihtiyaçlarının olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılara göre psikolojik danışmanların görevi rehberlik, bilgi verme, iş birliği ve önleyicilik yapma olarak değerlendirilmiştir

Tekin'in (2012) çalışmasında; Malatya'da bulunan anaokullarındaki danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Araştırma sonucunda: okullarda profesyonel bir danışmanlık hizmeti bulunmadığı, okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve özel eğitim hizmetleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı, çocukların kurum dışı psikolog gibi uzmanlara yönlendirildiği, öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğu görülmüştür. Katılımcıların psikolojik danışmana ihtiyaç duydukları durumlar: izinsiz eşya kullanımı, itme, vurma, tırnak yeme, parmak emme, çocuklarla iletişim sorunları, dikkat dağınıklığı, isteksizlik, cinsel davranışlar ve mastürbasyon, uyku bozuklukları, yas süreci, ebeveyn rehberliği, test etme ve ölçüm sağlama, uygun yönlendirmeler yapmadır. Öğretmenlerin

karşılaştıkları sorunları çözme yöntemlerinden birkaçı: drama, açıklayıcı konuşma ve ailelerle iletişim kurma olarak ifade edilmiştir.

Kılıçoğlu (2013) çalışmasında, okul öncesi öğretmenlerinin etkili danışmanlık uygulamalarına ulaşması için eğitim ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma Isparta’da görev yapan 96 okul öncesi öğretmeni ve 34 rehber öğretmeniyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucuna göre; okul öncesi öğretmenlerinin, kişisel ve eğitsel rehberlik uygulamalarını gerçekleştirmede kendilerini büyük oranda yeterli gördüğü ancak mesleki rehberlik uygulamalarının gerçekleştirilmesinde kendilerini yetersiz buldukları görülmüştür. Ayrıca okul öncesi eğitim alanında çalışan rehber öğretmenlerin, okul öncesi eğitim öğretmenlerini; kişisel rehberlik, eğitsel rehberlik, mesleki rehberlik, davranış yönetimi, özel eğitim ve kaynaştırma alanıyla ilgili yapılan çalışmalarda ve çocuk psikolojisi alanında yetersiz buldukları görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin, rehberlik alanıyla ilgili hizmet içi eğitim almaları gerektiği rehber öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.

Yerlikaya ve diğerleri (2014) çalışmasında; okul öncesi öğretmen adayları ve psikolojik danışman adaylarının okul öncesi eğitim kademelerinde verilen psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Katılımcılar, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin okul öncesi eğitim döneminde gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Rehberlik servisine ihtiyaç duyulan durumlar psikolojik danışman adayları tarafından; çocuğun okula uyum süreci, çocukları tanıma, aile eğitimi ve ilköğretime hazırlık süreci olarak ifade edilirken okul öncesi öğretmen adayları tarafından; çocukları tanıma, çocuğun okula uyum sürecini kolaylaştırma ve aile eğitimi olarak ifade edilmiştir.

Bilgin (2017) çalışmasında; okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik yeterliliğini ölçmek için bir ölçek geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu çalışmasında okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere ve velilere gerekli rehberliğin yapılabilmesi için desteğe ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Okullarda rehber öğretmen olmadığı için sorunların çözümsüz kaldığı, danışmanlarla birlikte çalışma imkânı olan öğretmenlerin daha az problemle karşılaştığı ve ailelerin profesyonel ve kişisel rehberlik adına beklentilerinin olduğu ifade edilmiştir.

Öztabak'ın (2018) çalışmasında; okul öncesi öğretmenlerinin, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlere ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırmada, 2016-2017 eğitim-öğretim döneminde İstanbul'da görev yapmakta olan 221 okul öncesi öğretmeni ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda; öğretmenlerin, okul danışmanlarını: 'yol gösterici', 'yardımcı', 'problem çözücü', 'destekçi' ve 'rehber' şeklinde nitelendirdikleri görülmüştür. Sonuç olarak; öğretmenlerin rehber öğretmenleri, problemlerin çözülmesinde destekçi ve yardımcı olan kişiler olarak gördükleri anlaşılmıştır.

Kanak, Ersoy ve Yerliyurt (2018) çalışmasında; okul öncesi eğitimde rehberlik hizmetlerinin gerekliliği araştırılmıştır. Araştırmanın veri toplama sürecinde Sivas ilinde görev yapmakta olan 45 rehber öğretmenle görüşülmüştür. Araştırma sonucuna göre rehberlik hizmetleri okul öncesi eğitim döneminde gerekli görülmüş bununla birlikte diğer öğretmenlerin rehberlik uygulamaları hakkında daha çok bilgilendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Okul öncesi eğitim döneminde rehberlik hizmetleriyle ilgili başlıca eksiklerin rehberlik normunun kaldırılması ve özel eğitim alanındaki çalışmaların olduğu; çocuğa ulaşabilme, sağlıklı gelişim, öğrencilerin kapasitelerini ve yeteneklerini ortaya çıkarma ve okula ortamına uyumun ise rehberliğin önemi içerisinde görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Gençoğlu, Zorbaz, Demircioğlu ve Ekin'in (2019) çalışmalarında; psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri hakkında okul öncesi eğitim dönemindeki öğrencilerin bulunduğu eğitim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanların görüşlerini incelemiştir. Öğretmenler büyük çoğunlukla okul öncesi eğitim dönemindeki rehberlik hizmetlerinin olması gerektiğini ve özellikle ebeveyn eğitimlerinin düzenlenmesinin sorunların önüne geçilmesi açısından önemli olduğu belirtilmişlerdir. Rehberliğin; önleyici, gelişimsel, müdahaleci ve kolaylaştırıcı rolü nedeniyle okul öncesi eğitim kurumlarında mutlaka olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleriyle İlgili Araştırmalar

Berry'nin (1987) çalışmasında özel eğitim alanıyla ilgili hizmet içi eğitimi alan öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencileri ve velileriyle daha etkin bir çalışma şekli içerisinde ve şartlarında olmalarının aralarındaki iletişime etkileri araştırılmıştır. Öğretmenlere düzenlenen ve 4 aşamada gerçekleştirilen bu hizmet içi eğitim programının her

aşamasında farklı bir konu üzerinde durulmuştur. Bu eğitimin içeriğini pozitif duygusal destek, aile içi dinamikler, ebeveynlerde özgüven duygusunu geliştirme ve problemlerle başa çıkma yöntemleri ile ilgili konular oluşturmıştır. Program sonucunda ise bu hizmet içi programının öğretmenlerde ilgili konularda bir bilinç geliştirdiği, öğrenci velileri ile aralarındaki iletişimi olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Masibi'nin (1995) çalışmasında; Güney Afrika'daki 176 ortaokul öğretmenin rehberliğe ilişkin tutumlarını bazı değişkenler altında araştırmıştır. Bu araştırmada öğretmenlere yönelik 19 maddelik bir anket kullanılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin rehberlikle ilgili herhangi bir eğitim alıp almamalarına göre rehberlik tutumları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda; rehberlikle ilgili eğitim alan ve almayan öğretmenlerin mesleki ve kişisel rehberlik alt boyutlarındaki puanlarında rehberlikle ilgili eğitim alanların lehine fark olduğu görülmüştür. Ancak eğitsel rehberlik alt boyutunda bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hizmet içi eğitim alanlar ile almayanlar ve eğitim sırasında bir ders olarak alanlar ile almayanlar yapılan karşılaştırmada hizmet içi eğitim alanlar ile almayanlar arasında herhangi bir fark olmadığı belirtilmiştir. Eğitim hayatlarında rehberliği ders olarak alanlar ile almayanlar arasında da bir farka rastlanmadığı açıklanmıştır.

Beesley'in (2004) ABD'nin güneybatısında ilkokul, ortaokul ve lise öğretmenlerinin okul danışmanlarının etkililiğine yönelik algıları incelenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların çoğunlukla okullarındaki psikolojik danışmanlık hizmetlerinden oldukça memnun olduklarını sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma içerisinde okul danışmanlarının gerçekleştirmiş olduğu bireysel psikolojik danışma, grupla psikolojik danışma, sınıf rehberliği, konsültasyon, ölçme/değerlendirme, akademik planlama, mesleki danışmanlık, toplumu yönlendirme, halkla ilişkiler, ebeveyn eğitimi, personel geliştirme, özel eğitim, kriz danışmanlığı, çok kültürlü psikolojik danışma, akran arabuluculuğu, madde bağımlılığı danışmanlığı, zaman planlama gibi hizmetleri değerlendirmeleri de istenilmiştir. Bunun sonucunda katılımcıların en fazla sınıf rehberliği, en az ise mesleki danışmanlık hizmetinden memnun sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ayrıca ilkokul öğretmenlerinin diğer okul kademelerindeki öğretmenlere göre okul psikolojik danışmanından anlamlı düzeyde daha fazla memnun oldukları görülmüştür.

Hatunoğlu ve Hatunoğlu (2006) çalışmalarında; okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerinin işleyişini ve problemlerini; okul müdürü, müdür yardımcısı ve rehber öğretmeninin görüşleri doğrultusunda incelemiştir. Araştırma Antalya ve Ağrı'dan ilköğretim ve lise düzeylerinde rastgele seçilmiş 210 okul müdürü, müdür yardımcısı ve rehber öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda rehberlik hizmetleriyle ilgili yaşanan problemler çoğunluğa göre: okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısının az olması, rehber öğretmenlerin okul idaresi ve sınıf rehber öğretmenlerinden yeterli yardım ve desteği alamaması, rehberlik ders saatinin haftada 1 saatle sınırlandırılması, rehberlik hizmetlerinin öneminin eğitimciler arasında yeterince kavranmamış olması, okul rehber öğretmenlerinin bir kısmının işinin gerektirdiği sorumluluk bilincine sahip olmamalarıdır.

Nazlı (2008) çalışmasında; öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinde yaşanan değişimleri ve kendilerinin rehberlik hizmetlerindeki görevlerin nasıl algılarını incelemiştir. Çalışma Balıkesir'de ilköğretim okulunda çalışan 226 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmada öğretmenlerin okullarda gerçekleştirilen gelişimsel-önleyici uygulamalarda eksiklikler olduğunu değerlendirdikleri rehberlik hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde öğretmenlerin görev almasını benimsedikleri fakat MEB tarafından öğretmenlere verilen rehberlik görevlerinde sorun yaşadıkları ve öğretmenlere hizmet içi eğitim düzenlenmesinin gerektiğini değerlendirdikleri görülmüştür.

Okul Öncesi Eğitim Dönemi Velileriyle İlgili Araştırmalar

Konca'nın (2020) çalışmasında okul öncesi eğitim kurumunda çocuğu olan velilerin okul öncesi eğitimi hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. Araştırma sonucuna göre veliler okulöncesi eğitiminin çocukların duygusal, ahlaki ve sosyal açıdan gelişimlerini desteklemesini; konuşma, öğrenme, sosyalleşme ve çevreye uyum gibi becerilerini geliştirmesini, akran etkileşimine ve ilkokula hazırlık aşamalarına olumlu etki yapmasını bekledikleri görülmüştür. Veliler okul öncesi öğretmenlerinin hoşgörülü olmalarını ve öğrencilerin bireysel özelliklerinin farkında olmalarını beklediklerini ifade etmişlerdir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve veri analizi başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma teknikleri temel alınarak hazırlanmıştır. Nitel araştırmalarda nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Bunlar arasında gözlem, görüşme ve doküman analizi vardır (Yıldırım ve Şimsek, 2013). Nitel bir sürecin takip edildiği araştırmalarda olay ve olguların gerçekleştiği durumlar önemsenmektedir. Nitel araştırma tekniklerinde algıların ve olayların gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulması hedeflenmekte; ölçümden ziyade açıklama gerektiren olay ve olgular araştırılmaktadır (Yıldırım ve Şimsek, 2013). Bu çalışmada da okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşleri nitel araştırma yöntemleri ile araştırılarak betimlenmeye çalışılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Yozgat ilinde görev yapmakta olan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi nitel araştırma geleneği içinde ortaya çıkmış olan ve pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı bir örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimsek, 2013). Amaçlı örnekleme yöntemi ile çalışan araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklamaya çalışır (Büyüköztürk, Kılıç, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak sağlamaktadır (Patton, 2015).

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Katılımcı Kodu	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	Kurumdaki Görev Süresi	Eğitim Düzeyi	Okulunda Rehber Öğretmen Varlığı
K1	Kadın	35	12	5	Lisans	Var
K2	Kadın	39	15	3	Lisans	Var
K3	Kadın	25	2	2	Lisans	Var
K4	Kadın	40	16	7	Lisans	Var
K5	Kadın	34	8	6	Lisans	Var
K6	Kadın	28	6	4	Lisans	Var
K7	Kadın	25	3	3	Lisans	Var
K8	Kadın	35	11	7	Lisans	Var
K9	Kadın	33	10	6	Lisans	Var
K10	Kadın	40	17	11	Lisans	Var
K11	Kadın	28	6	6	Yüksek Lisans	Var
K12	Kadın	30	8	4	Lisans	Var
K13	Kadın	30	9	8	Lisans	Yok
K14	Kadın	35	10	7	Lisans	Yok
K15	Kadın	24	2	2	Lisans	Yok
K16	Kadın	40	15	9	Lisans	Yok
K17	Kadın	27	6	3	Lisans	Yok
K18	Kadın	26	2	2	Lisans	Yok
K19	Kadın	35	9	2	Lisans	Yok
K20	Kadın	25	3	3	Lisans	Yok
K21	Kadın	23	1	1	Lisans	Yok
K22	Kadın	40	16	10	Lisans	Yok
K23	Kadın	25	3	3	Lisans	Yok
K24	Kadın	32	9	7	Lisans	Yok

Araştırmaya 24 okul öncesi öğretmeni katılmıştır. Okul öncesi öğretmenleri, kişisel bilgilerinin gizliliği amacıyla K1, K2, vb. şeklinde katılımcı numaralarıyla rastgele kodlanmışlardır. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin hepsi kadındır. Yaş aralıkları 24-40’tır. Kıdem süreleri 1-16 yıl aralığındadır. Bulundukları okuldaki görev süreleri en az 1; en çok 11 yıldır. 24 okul öncesi öğretmenden 23 kişi lisans mezunu; 1 kişi yüksek lisans mezunudur. 12 kişinin okulunda rehber öğretmen bulunup; diğer 12 kişinin okulunda rehber öğretmen bulunmamaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Görüşme formu bazı açık uçlu ve yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Form 10

sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ve rehber öğretmenine ilişkin değerlendirmelerini, rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumların ve bu durumların çözümüne ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan sorulardan oluşmaktadır. Okulunda rehber öğretmen bulunan ve bulunmayan öğretmenlerin soruları farklılık göstermektedir. Form ilgili literatür taranarak araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme soruları 2 uzman görüşüne sunularak onayları alınmıştır. Görüşme formuna öğretmenlerle yapılan ön görüşmeler sonucunda son hali verilmiştir. Araştırmada ayrıca katılımcıların bazı kişisel bilgilerini almak üzere kişisel bilgi formu kullanılmıştır. 5 sorudan oluşan bu formda araştırmacının yaş, cinsiyet, kıdem, bulunduğu kurumdaki görev süresi ve öğrenim durumu bilgileri istenmiştir.

Görüşme, araştırmada cevabı aranılan sorular çerçevesinde ilgili kişilerden veri toplama işlemi olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd.,2016). Bu işlem nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme, araştırmanın her basamağında kullanılabilen bir veri toplama aracı olmakla birlikte belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlamaktadır (Büyüköztürk vd.,2016). Görüşme yoluyla, deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar ve zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyenler anlaşılmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İyi bir görüşme, bireysel düşünceler ve inanışlar hakkında tarafsız bilgi edinme sanatı ve bilimidir (Büyüköztürk vd.,2016). Yarı yapılandırılmış bir görüşmede görüşmeci, önceden hazırlanmış soruları sorma, ayrıca bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alabilmek için başka sorular sorma özgürlüğüne sahiptir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Yarı yapılandırılmış bir görüşme hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine gidebilmeyi sağlamaktadır (Büyüköztürk vd.,2016).

2.4. Veri Toplama Süreci

Araştırma başlangıcında araştırmanın amacı, içeriği ve veri toplama aracı Yozgat Bozok Üniversitesi Etik Kurulu'nun ve Yozgat İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün iznine sunulmuştur. 2020 nisan ayında üniversite etik kurulundan ve Yozgat İl Milli

Eğitim Müdürlüğünden alınan araştırma izni doğrultusunda araştırmacı tarafından veri toplama sürecine başlanmıştır.

Eğitim-öğretime ara verilen veya uzaktan eğitime geçilen dönemde öğretmenlerle telefon aracılığıyla iletişime geçilmiştir. Öğretmenlere, çalışma hakkında bilgi verilerek araştırma verilerini toplamak için katılımcılar belirlenmiştir. Yapılan ön görüşmelerde okul öncesi öğretmenlerine çalışmanın konusu hakkında bilgilendirmeler yapılmış ve görüşme takvimi oluşturulmuştur. Covid-19 tedbirleri kapsamında katılımcılarla görüşmeler çevrimiçi planlanmıştır. Görüşmeler 2020 yılının Mayıs ve Ekim ayları içerisinde, her katılımcıyla farklı zaman dilimlerinde ve belirlenen tarihlerde çevrimiçi gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler esnasında katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve kişisel verilerinin gizli tutulacağına dair bilgi verilmiştir. Katılımcılara rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşlerini öğrenmek amacıyla sorular sorulmuş ve bu alana dair belirtmek istedikleri konular görüşülmüştür. Araştırmacı tarafında hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular öğretmenlere önceden verilmemiştir. Bu doğrultuda araştırmanın verileri araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları aracılığıyla katılımcılar ile yapılan görüşmelerde toplanmıştır. Toplam 24 öğretmen ile görüşmeler tamamlanmıştır. Toplamda 390 dakikalık görüşme kaydı elde edilmiştir. Daha sonra kayıtlardaki görüşmeler yazıya aktarılmıştır. Yazıya aktarılan görüşme notları detaylı okumalar sonucunda konuyla ilgili temalar oluşturulmuştur. Bu temalar tekrarlı ve detaylı incelemeler sonucunda araştırmanın bulgular bölümünde belirtilerek açıklanmıştır. Katılımcı onay formları ise öğretmenlerin seminer eğitimleri döneminde katılımcıların görev yaptıkları okullara gidilerek araştırmacı tarafından imzalatılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu analizin temel amacı elde edilen bulguların düzenlenerek ve yorumlanarak okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu nedenle bu araştırmanın verilerinin analizinde doğrudan alıntılara sık sık yer verilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizi doğrultusunda temalar oluşturularak açıklanmıştır. Betimsel analiz yapılırken veriler araştırma sorularının ortaya çıkardığı

temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem esnasında kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Analiz sürecinde kavram ve temalar detaylı okumaların sonunda belirlenmiştir. Bu analiz türünde esas amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenerek ve yorumlanarak sunulmasıdır (Özdemir, 2010). Betimsel analiz 4 aşamadan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2008): birinci aşamada araştırma sorularından, araştırmanın kavramsal çerçevesinden veya veri toplama yönteminden yola çıkarak veri analizi için bir çerçeve oluşturulur. İkinci aşamada oluşturulan çerçeveye göre veriler okunur ve düzenlenir. Üçüncü aşamada veriler tanımlanır ve doğrudan alıntı yapılabilir. Son aşamada bulgular açıklanır.

Araştırmanın bulgularına ilişkin temalar şekil 3'te belirtilmiştir:

Şekil 3: Araştırmanın Bulguları

Okul Öncesi Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

PDR Hizmetlerine Yüklenen Anlamlar - Kılavuzluk - Yardım - Bilgilendirme - İş birliği	Rehber Öğretmene İhtiyaç Duyulan Durumlar -Davranış problemi -Özel Eğitim -Aile kaynaklı sorunlar -Uyum problemleri -Cinsel kimlik gelişimi -Mahremiyet eğitimi -Sağlık eğitimi	Rehber Öğretmenin İhtiyaç Duyulan Durumlardaki İşlevi -Öğretmenlerin çoğunluğu rehber öğretmenini yeterli olarak değerlendiriyor.	Velilerin Rehber Öğretmene İhtiyaç Duyduğu Durumlar -Davranış problemi -Aile kaynaklı sorunlar -Özel Eğitim -Uyum problemleri -Cinsel kimlik gelişimi -Bilgilendirme çalışmaları -Mahremiyet eğitimi -Sağlık eğitimi	Mesleki Rehberlik Alanına İlişkin Bulgular -Öğretmenlerin çoğunluğu bu alanda rehber öğretmenine ihtiyaç duymuyor	Kişisel Rehberlik Alanına İlişkin Bulgular -Davranış problemi -Okula uyum -Aile kaynaklı sorunlar -Değerler eğitimi -Mahremiyet eğitimi -Bağımlılık -İstismar -Cinsel kimlik gelişimi -Sağlık eğitimi
Eğitsel Rehberlik Alanına İlişkin Bulgular -Özel Eğitim -İlköğretime hazırlık	PDR Hizmetlerinin Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Gerekliliği -Öğretmenlerin çoğunluğu PDR hizmetlerini okul öncesi eğitimde gerekli olarak değerlendiriyor.				

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Bu bölümde araştırma bulguları; PDR Hizmetlerine Yüklenen Anlamlar, Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyulan Durumlar, Rehber Öğretmeninin İhtiyaç Duyulan Durumlardaki İşlevi, Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Velilerin Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyduğu Durumlar, Mesleki Rehberliğe İlişkin Bulgular, Eğitsel Rehberliğe İlişkin Bulgular, Kişisel Rehberliğe İlişkin Bulgular, PDR Hizmetlerinin Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Gerekliliği ve Araştırmaya İlişkin Öne Çıkan Diğer Bulgular alt başlıkları altında sunulacaktır.

3.1. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetlerine Yüklenen Anlam

Bu tema altında, okul öncesi öğretmenlerinin PDR hizmetlerine nasıl bir anlam yüklediklerine ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır. Katılımcılar bu hizmetleri kılavuzluk, yardım, bilgilendirme ve iş birliği hizmeti şeklinde ele almıştır.

Okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun; *PDR hizmetlerini bilgi paylaşımı ve yol gösterici olarak görüyorum (K3), Yol gösterme, bilmediğin konularda yardımcı olma, fikir edinme (K10), Rehberlik hizmetleri kılavuzluktur (K15) ve Öğretmen, öğrenci ve velilere ihtiyaç duydukları durumlarda yol gösteren bir bütün (K13)* şeklindeki görüşleriyle okullarda gerçekleştirilen PDR hizmetlerini ‘kılavuzluk hizmeti’ olarak değerlendirdiği belirlenmiştir. Öğretmenler bu hizmetin kendileri ve velileri için yol gösterme yani rehberlik yapma olduğunu belirtmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu PDR hizmetlerini yol gösterme hizmetinin yanında ‘yardım hizmeti’ olarak görmektedirler. Öğretmenler rehber öğretmenlerin kendilerinin ve velilerinin bir sorunla karşılaştıkları zaman onlara destek olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin PDR hizmetlerini yardım hizmeti olarak gördükleri örnek anlatıları; *Öğrenci, öğretmen ve velilerin ihtiyaç duyması halinde rehberlik servisinin yardım etmesi, rehberlik hizmetidir (K1), Bireyin kendini*

gerçekleştirmesi için kişiye yapılan yardım ve yönlendirme işidir (K2), Rehberlik hizmetleri, bizim çözümsüz kaldığımız konularda, çocukların uyum sürecinde, dönem ortasında aniden oluşabilen okul korkusunda başvurduğumuz birimdir (K5), Öğretmenin pedagojik konularda karşılaştığı ve zorlandığı durumlarda öğretmene yardımcı olunmasıdır (K22) şeklindedir.

Okul öncesi öğretmenlerinden dört öğretmenin; *Kişilere ailelere çocuklara verilen bilgiler, yol gösterme, rehberlik yapma (K20) ve Genel bilgilendirme çalışmaları konusunda veli seminerleri yapan birim (K7) örnek görüşleriyle PDR hizmetlerini ‘bilgilendirme hizmeti’ olarak gördükleri belirlenmiştir. Öğretmenler rehber öğretmenlerinin yapmış olduğu seminerler ve broşür gibi çalışmalarla veli ve öğretmenler için bilgilendirme hizmeti sağladığını belirtmişlerdir.*

Okul öncesi öğretmenlerinden sadece üç kişinin PDR hizmetlerini ‘iş birliği hizmeti’ olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Okul öncesi öğretmenleri rehberlik hizmetlerinin aile ve okul arasındaki iletişimi arttırdığını belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konuya ilişkin öğretmen görüşleri; *Çocuğun duygusal ihtiyaçlarını karşılayan öğretmene yol gösteren, öğretmenin yanında olan ve öğretmen-öğrenci-veli iş birliğini sağlayan birim (K8), Veliler ve öğretmen arasındaki iletişimi sağlayan yardımcı hizmetler (K10) ve Rehberlik hizmetlerinin öğretmenin öğrenci ve velilerle ilgili yetersiz kaldığı noktalarda yardım aldığı, veli ve öğretmen arasındaki ilişkiyi arttırdığını, öğrencilerle daha rahat iletişim kurduğunu düşünüyorum (K11) şeklindedir.*

Okulunda rehber öğretmeni olmayan bir okul öncesi öğretmenin ise; *Okulumuzda rehberlik öğretmeni olmadığı için bizlerin sınıflarda yürüttüğü etkinlikleri ifade ediyor benim için (K16) görüşüyle okullarında rehber öğretmeni olmadığı için PDR hizmetlerinin okul öncesi öğretmenin yürüteceği bir süreç olarak değerlendirdiği anlaşılmıştır.*

3.2. Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyulan Durumlar

Bu tema altında okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenine okullarda hangi durumlarda ihtiyaç duyduklarına ilişkin görüşleri ele alınmıştır. Katılımcılar okullarda rehber öğretmenine davranış problemleri, özel gereksinimli öğrenciler, aile kaynaklı

sorunlar, uyum problemleri, cinsel kimlik gelişimi, mahremiyet eğitimi ve sağlık eğitimi ile ilgili durumlarda ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun rehber öğretmenine ‘davranış problemleriyle’ ilgili ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Olumsuz davranışlarla sınıf içerisinde karşılaşan okul öncesi öğretmenleri davranışların önlenmesi amacıyla PDR hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını açıklamışlardır. Bu konuyla ilgili örnek katılımcı görüşleri; *Cinsiyet kavramı, kardeş kıskançlığı, davranış problemleri gibi konularda da danışıyorum rehberlik servisine (K3), Çocuklarda birdenbire oluşan davranış değişikliklerinde, okuldan uzaklaşma davranışlarında, arkadaşlarını hırçınlık yapmalarında, okulun başlarında uyum problemi yaşarlarken, vb. gözle görülür davranış problemlerinde rehberlik servisine başvuruyorum (K5), Çocuklardaki davranış bozukları, alt ıslatma, tırnak yeme, karşısındaki kişiye zarar verme konularında rehberlik servisine başvuruyorum (K8), Öğrenci disiplinsizlikleri, agresif öğrencilerde ihtiyaç duyuyorum rehberlik hizmetlerine. Sıraları yumruklayan öğrencilerim var (K14), Davranış problemlerinde ihtiyaç duyuyorum. Saldırganlık ve okula karşı isteksizlik gibi konularda ihtiyaç duydum (K19), Vurma, ısırma, ağlama, okula karşı isteksizlik ve bunun gibi davranışlarını kontrol edemediğimiz zamanlarda ihtiyaç duyuyorum (K21)* şeklindedir.

Aynı zamanda okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu; Rehberlik servisinden *zekâ testi istemiştım üstün yetenekli olabileceğini düşündüğüm bir öğrenci için (K3), Konuşma problemi olan öğrencilerde, hiperaktivite sorunu olan öğrencilerde rehberlik servisine danışmıştım (K7), Dikkat eksikliği, otizm, bedensel yetersizlik gibi sıkıntılarda başvuruyorum (K9), Kaynaştırma öğrencilerinde, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerde, konuşamayan veya sosyal-duyusal-bilişsel alanlarda geride olan öğrencilerimizde rehber öğretmenin izlemesine ve takibine, veliyi yönlendirmesine ihtiyaç duyuyoruz (K15)* görüşleriyle rehber öğretmenine ‘özel gereksinimli öğrencilerle’ ilgili ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Bu anlatıların okul öncesi öğretmenleri kendilerinin ve velilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi için rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinden dokuz kişinin rehber öğretmenine ‘aile kaynaklı sorunlarda’ ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Bu konuyla ilgili bazı katılımcı görüşleri

şöyledir; *Velilerin çocuklara karşı nasıl davranması gerektiği ile ilgili konularda rehberlik servisine danışıyorum (K1), Ailevi sorunlar yaşayan çocuklar olduğu zaman rehberlik servisine gidiyorum (K12), Anne babası ayrılan bir öğrencim vardı ve sınıfta çok sıkıntı yaşamıştım. Profesyonel bir desteğe çok ihtiyaç duyuyorum (K14), Öğrencinin ailesel sorunlarında ihtiyaç duyuyorum (K20), Velilerimin çocuk eğitimine yönelik bilgilendirilmesi için ihtiyaç duyuyorum (K22).* Okul öncesi öğretmenlerinin, öğrenciyi etkileyen aile kaynaklı sorunlarda desteğe ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinden yedi kişinin ise; *Veli bilgilendirmeleri, aylık belirli konularda bülten hazırlayabilirler, çocukların uyum sürecinde bizlere destek olmalarını bekliyorum (K4), Bazen öğrenci bir anda okula gelmek istemediğinde rehberlik servisine başvuruyorum (K1), Çocukların arkadaşlarıyla sorunlarla uygun bir şekilde baş edebilmeleri ve çevreye uyum sağlayabilmeleri için gerekli becerileri geliştirebilmeleri amacıyla ben de rehberlik servisine danışıyorum (K2)* görüşleriyle rehber öğretmenine ‘uyum problemleriyle’ ilgili ihtiyaç duydukları görülmüştür. Öğretmenler öğrencileri okula karşı isteksizlik yaşamaları ve uyum problemi yaşamaları durumunda PDR hizmetlerine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Rehber öğretmenine ihtiyaç duyulan durumlar arasında ‘cinsel kimlik gelişimi’, ‘mahremiyet eğitimi’ ve ‘sağlık eğitimi’ okul öncesi öğretmenleri tarafından sadece bir kez belirtilmiştir. Bu durumlara ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin bazı anlatıları; *Ayrıca cinsiyet kavramı, kardeş kıskançlığı, davranış problemleri gibi konularda da danışıyorum rehberlik servisine (K3), Mahremiyet eğitimiyle ilgili durumlarda ihtiyaç duyuyorum” (K24), Covid19 sürecindeki hastalıktan korunma konusunda da çocuklara bir şeylere söylemek istiyorum ve anlatıyorum ama başka bir uzmanın sınıfa gelip açıklama yapması çok daha etkili olacaktır diye düşünüyorum. Bu süreci bir rehber öğretmenin anlatması daha faydalı olabilir öğrenciler açısından (K17)* şeklindedir.

3.3. Rehber Öğretmenin İhtiyaç Duyulan Durumlardaki İşlevi

Okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlarda rehber öğretmenlerin işlevine yönelik değerlendirmeleri okulunda rehber öğretmen bulunma/bulunmama durumuna göre ayrı ele alınarak değerlendirilmiştir. Bu tema

altında okulunda rehber öğretmen bulunan okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmeninin işlevine yönelik değerlendirmeleri ve bazı öğretmenlerin okulunda rehber öğretmen olmaması nedeniyle bu durumlarla başa çıkma yöntemlerine ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır.

Rehber Öğretmeninin İhtiyaç Duyulan Durumlardaki İşlevi

Okulunda rehber öğretmen bulunan 12 okul öncesi öğretmeninden yedi kişi ihtiyaç duydukları durumlarda rehber öğretmenini yönlendirme, bilgilendirme ve yardım hizmeti noktasında yeterli olarak değerlendirmiştir. Sorunlar karşısında rehber öğretmeninin kendilerine farklı bir bakış açısı sağladığını, bilgilendirme ve yönlendirme çalışmalarıyla veli ve öğretmenler için etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri; *Rehberlik servisi başvurduğum bu problemlerde yeterli oluyor. Çünkü rehberlik servisi de çözemediği konularda beni ilgili yerlere yönlendiriyor. Çocuk gelişimci veya psikiyatr gibi alanlara yönlendiriyor (K10), Rehber öğretmeni farklı bir bakış açısıyla bakarak sorunların kaynağına yönelik açıklamalar yapıyor. Benim göremediğim noktalarda beni ve veliyi aydınlatıyor (K11), Rehber öğretmeninin görüşleri veliler için etkili oluyor. Bu nedenle faydalı buluyorum (K12)* şeklindedir.

Okulunda rehber öğretmen bulunan diğer beş okul öncesi öğretmeni ise rehber öğretmeninin ihtiyaç duydukları durumlarda lisans eğitimi, bireysel özellikler, mesleki yeterlilik, mesleki deneyim, olaylara bakış açısı ve çocuklara bakış açısı sebebiyle yetersiz kaldıkları yönünde değerlendirme yaptıkları görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak rehber öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin ve kıdemlerinin okullarda yaşanan sorunlara yaklaşımlarında etkili olabileceğini belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konuya ilişkin örnek anlatıları ise şu şekildedir:

Yetersiz olduğu durumlar oluyor. Rehber öğretmenimizin 'ne yapacağımı bilmiyorum hocam' dediği durumlar da olmuştu. Görevde yeni biri başladığı için sanırım zorlandığı durumlar da oluyor bazen. (K3),

Bazı konularda yetersiz kalıyorlar. Tecrübeli olup olmamalarıyla veya yeterlilik düzeyleriyle ilgili olarak rehber öğretmenlerin etkinliğinin değiştiğini

düşünüyorum. Bazen de rehber öğretmenlerinin velilerle tersleşmemek için bazı sorunların üstüne gitmek istemediklerini düşünüyorum. (K4),

Profesyonel bir şekilde yardım almak istediğim zaman rehber öğretmeni aile ve çocukla ilgili çözüm odaklı olsa bile genellikle problemleri çözemiyor. Benim çalıştığım rehber öğretmen çocuğa bebekmiş gibi davranıyor. O anı geçiştirdiğini düşünüyorum. Belki de mesleki deneyimi olmadığı için öyle davranıyor olabilir. Okulumuzda rehberlik servisinin olması beni rahatlatmıyor. (K6),

Rehber öğretmenler okul öncesi dönemle ilgili eğitim almadıklarını söylüyorlar. Bu yüzden bu dönemdeki yaş gruplarıyla zorlandıklarını düşünüyorum. Ama bu kişiden kişiye değişebiliyor. Daha önce çalıştığım bir rehber öğretmenin daha başarılı olduğunu düşünüyorum. Bütün öğrencilerim onu tanırdı. Şu anki rehber öğretmenimiz daha çekimser. Danıştığımız konularda bilmediğini söylüyor. Çok fazla sınıfımıza da gelmiyor. Bu bizim için sıkıntı oluyor (K8).

Öğretmenlerin İhtiyaç Duyulan Durumlarla Başa Çıkma Yöntemi

Okulunda rehber öğretmen olmayan 12 okul öncesi öğretmeninden 9 kişinin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlarla kendilerinin baş etmeye çalıştığı ve öğretmenlerin okullarda sorumluluğunda bulunan rehberlik çalışmalarını yaptıkları görülmüştür. Bu konuya ilişkin örnek görüşler; *Annesi babası ayrılan öğrencim için çok üzülüyorum. Kendim anne ve çocukla görüşmeye çocuğa destek olmaya çalışıyordum. Çocuğa nasıl davranabileceği konusunda rehberlik etmeye çalışıyordum. (K14), Kendim öğrenci ve velilerle konuşarak çözmeye çalışıyorum. (K17), Öğrenci ve velilerimle görüşüyorum. Öğrencimde şiddet davranışı varsa görmezden gelme, mola, konuşma, sıcak davranma gibi teknikler uyguluyorum. Sonrasında ailesiyle iletişime geçiyorum (K15) şeklindedir.*

Rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlarla kendilerinin baş etmeye çalıştığını belirten ve okulunda rehber öğretmen olmayan okul öncesi öğretmenlerinden sadece dört kişi aynı zamanda başka okullardaki rehber öğretmenlere danıştığını veya veliyi bir uzmana yönlendirdiğini belirtmiştir. Bu konuda okul öncesi öğretmenlerinin örnek görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ben çevremdeki rehber öğretmenlere danışarak sorunları çözmeye çalışıyorum (K18),

Başka kurumlardaki rehberlik servislerine danışıyorum (K21),

Meslektaşlarımla bir plan yapıyoruz. Okul öncesi kritik bir dönem olduğu için sorun fark ettiğimiz zaman veliyle görüşüyoruz. Gerekirse bir uzmana veya bir doktora yönlendiriyoruz (K13),

Hiçbir şekilde aşamıyor ve baş edemiyorsam bir uzmana başvurmalarını istiyorum (K20) şeklindedir.

3.4. Okul Öncesi Öğretmenlerine Göre Velilerin Rehber Öğretmenine İhtiyaç Duyduğu Durumlar

Bu tema altında, okul öncesi öğretmenlerinin velilerin rehber öğretmene ihtiyaç duyduğu durumlara ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır. Katılımcılar velilerin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumları davranış problemleri, aile kaynaklı sorunlar, özel gereksinimli öğrenciler, uyum problemleri, cinsel kimlik gelişimi, genel bilgilendirme çalışmaları, mahremiyet eğitimi ve sağlık eğitimi şeklinde ele almıştır.

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğu velilerinin ‘davranış problemleriyle’ ilgili rehber öğretmenine ihtiyaç duyduğunu belirttiği görülmüştür. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin görüşleri şöyledir; *Anne baba çocuk ilişkilerinde yetersiz kaldıklarında, kardeş kıskançlığı, altına yapma veya anne baba yatağında yatma gibi geriye dönük davranışlar olduğu zaman velilerim gidiyor. (K10), Kardeş kıskançlığı, şiddet davranışı ve öfke problemi olan çocuklarda ve ihtiyaçları olan her konuda gidiyorlar. (K12), Davranış problemi olan öğrencilerin velileri bizden rehberlik servisini çok talep ediyor (K16), Davranış bozukluğu gibi konularda ihtiyaç duyuyorlar. (K20), Anne baba bağımlısı olan, anne babadan kopamayan çocukları olan velilerimiz rehberlik servisine ihtiyaç duyuyor (K22).*

Aynı zamanda okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı velilerinin rehber öğretmenine ‘aile kaynaklı sorunlarda’ ihtiyaç duyduğunu açıkladığı belirlenmiştir. Bu konuya ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri; *Anne-baba tutumları ve özel eğitimle ilgili konularda rehberlik servisine başvuruyorlar (K1), Ailevi sıkıntıları olan ve*

bunu çocuğa yansıtan velilerim rehberlik servisine danışıyor (K11), Velilerim çocuklarına nasıl davranması gerektiği, aile içi iletişimi ve davranış problemi olan çocuklarıyla gibi konularda ihtiyaç duyuyorlar (K18), Parçalanmış ailelerin ihtiyaç duyduğunu düşünüyorum (K21) şeklindedir.

Okul öncesi öğretmenlerinden beş kişi; *Kaynaştırma öğrencilerimin aileleri sıkça rehberlik servisine gidiyor (K3), Özel eğitime ihtiyacı olan velilerimin ihtiyaç duyduğunu düşünüyorum (K19), Özel eğitim öğrencilerimin velileri daha çok ihtiyaç duyuyor (K24) görüşleriyle velilerinin ‘özel gereksinimli öğrenciler’ için rehber öğretmenine ihtiyaç duyduğunu belirtmişlerdir. Özel gereksinimli çocukları olan velilerin PDR hizmetine ihtiyaç duyduğu öğretmenler tarafından belirtilmiştir.*

Üç okul öncesi öğretmeni velilerinin, ‘uyum problemleriyle’ ilgili rehber öğretmenine ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir. Öğretmenler velilerin okula uyum problemi ve okula karşı isteksizlik gibi durumlarda rehber öğretmene danıştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin örnek anlatıları yer verilmiştir:

Okula başlarken öğrenciler uyum problemi yaşıyorlarsa veya sene ortasında birdenbire oluşan okula karşı isteksizlik gibi konularda rehberlik servisine başvuruyorlar. (K5),

Uyum problemi ve okula karşı isteksizlik gibi konularda gidiyorlar. (K6),

Okula uyum problemi olan çocukların velileri rehberlik servisine ihtiyaç duyuyor. (K22).

Velilerin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlar arasında ‘cinsel kimlik gelişimi’, ‘genel bilgilendirme çalışmaları’, ‘mahremiyet eğitimi’ ve ‘sağlık eğitimi’ okul öncesi öğretmenleri tarafından sadece bir kez belirtilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Cinsel kimlik gelişimiyle ilgili problemler yaşayan öğrencimin ve kaynaştırma öğrencimin aileleri sıkça rehberlik servisine gidiyor. (K3),

Veliler seminer ve bilgilendirmelere çok katılıyor. Özellikle bilgilendirme çalışmaları istemişlerdi. (K7),

Mahremiyet eğitimi, aile içi iletişim ve çocuk eğitimi noktasında ihtiyaç duyuyorlar. (K23),

Özellikle köy gibi yerlerde veliler bu hastalık konularında(covid19) çok bilinçli değil. Maskelerini bile takmıyorlar. Eğer bir rehber öğretmen olsaydı bu konuyu onlara daha anlaşılır daha güzel bir şekilde ifade edebilirdi diye düşünüyorum. (K17).

3.5. Rehberliğin Gelişim Alanlarına İlişkin Bulgular

Araştırmamın ilgili literatür taramasında okullarda uygulanan rehberlik uygulamalarının mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik olarak üç alanda yürütüldüğü ve rehber öğretmenin okuldaki görev tanımının içerisinde bu alanların işlevine yönelik çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu nedenle bu tema altında okul öncesi öğretmenlerinin okullardaki mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik çalışmalarına ilişkin değerlendirmeleri ele alınmıştır.

3.5.1. Mesleki Rehberlik

Araştırmaya katılan öğretmenler okullarda kendi yıllık kazanımları içerisinde mesleki rehberliğe ilişkin etkinlikler yaptıklarını belirtmişlerdir. Okul öncesi eğitim döneminde öğretmenler mesleki rehberlik çalışmalarını öğrencilere meslekleri ve mesleki rolleri tanıtmak için oyun ve drama gibi öğrencilerin gelişim dönemlerine uygun çeşitli yöntem ve etkinliklerle okullarda yapmaktadırlar:

Mesleki rehberlik çalışmalarını oyun ve drama şeklinde daha çok biz kendimiz yapıyoruz. (K5)

Mesleki rehberlik boyutunda bizlerin programında zaten kazanımlar var. Kendimiz bir şeyler yapıyoruz. (K17).

Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki rehberlik alanında rehber öğretmenine ihtiyaç duymadıkları şeklinde değerlendirmede bulundukları görülmüştür. Katılımcılar rehber öğretmenin çalışmalarının kendi çalışmalarından farklı olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin anlatıları şöyledir:

Rehber öğretmenimiz aylık temalar belirleyip sınıflarda meslekleri tanıtıyor. Ama bizler zaten kazanımlarımızın içinde meslek ve çevre tanıtımları olduğu için çok fazla etkinlik yapıyoruz. Örneğin meslek haftamız oluyor bu süre içerisinde etkinlikler yapıyoruz, geziler düzenliyoruz, uygun olan velilerimizi okula davet ediyoruz. Bu yüzden mesleki rehberlik noktasında rehber öğretmene ihtiyaç kalmıyor. (K3),

Mesleki rehberlikle ilgili ihtiyaç duymadım. Bu alanlarda rehber öğretmenin öğrenciye çok katkı sağlayacağını düşünmüyorum. (K11)

Bazı katılımcıların okul öncesi eğitim döneminde öğrenciler için mesleki rehberlik çalışmalarına gerek olmadığı ve bu çalışmaların öğrencilere katkısının olmayacağı şeklinde değerlendirmede bulundukları görülmüştür. Bu konuya ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin anlatıları şöyledir:

Mesleki rehberlik boyutunda bu kademenin erken olduğunu düşünüyorum. (K6)

Mesleki rehberlik noktasında daha soyut fikirlere sahip oldukları için bu dönemdeki düşünceleri gelip geçici şekilde olmaktadır. (K13)

Öğrenciler küçük olduğu için ve genelde bizler sınıflarda bu alanla ilgili çalışmalar yaptığımız için ekstra bir desteğe ihtiyaç duymuyoruz. (K16),

Okul öncesi öğretmenlerinden yalnızca bir kişinin; *Mesleki rehberlik noktasında biz öğrencilerimize yardımcı oluyoruz ama işin uzmanı olan rehber öğretmenlerin bize ve öğrencilere bu konuda bilgi vermesinin daha doğru olduğunu düşünüyorum (K23)* anlatısıyla mesleki rehberliğin rehber öğretmeni tarafından yapılması gerektiğini düşündüğü görülmüştür. Okul öncesi eğitim döneminde yapılacak olan mesleki çalışmaların rehber öğretmeni tarafından yapılmasının daha faydalı olacağı belirtilmiştir.

3.5.2. Eğitsel Rehberlik

Okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğu eğitsel rehberlik alanında rehber öğretmenine ‘özel gereksinimli öğrencilerle’ ilgili ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konuya ilişkin anlatıları şöyledir:

Kaynaştırma öğrencilerinde ihtiyaç duyuyorum. Onlara nasıl davranacağımı ve BEP dosyalarının nasıl hazırlanması gerektiği konusunda rehberlik servisine ihtiyaç duyuyorum. (K2).

Öğrenme güçlüğü yaşayan bir öğrencimde başvurdum. Renkleri bilmiyordu. İki kez anasınıfına gittiği halde bilmiyordu renkleri. Bu yüzden başvurmuştum. (K6),

Üstün yetenekli olup davranış problemi gösteren öğrencilerimde başvurdum. (K8),

Hiperaktivite sorunlarında ihtiyaç duymuştum. (K7),

Sadece dil ve konuşma bozukluğu olan öğrencimde ihtiyaç duydum (K12), BEP dosyalarının hazırlanması ve öğrenciye nasıl davranılması gerektiği konusunda eksiktik. Bir rehber öğretmen olsaydı bize neyin nasıl olması gerektiğini gösterirdi. BEP dosyalarını bile öğrencinin ilerde işine yarayacağı şekilde, olması gerektiği gibi yapabilirdik. Çoğunu rastgele dolduruyoruz. Ve BEP dosyalarında yazanları hiç uygulamadık. (K14).

Okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı özel gereksinimli öğrenciler dışında eğitsel rehberlik alanında rehber öğretmenine ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Okul öncesi öğretmenlerinin bu dönemdeki eğitsel rehberlik çalışmalarını akademik başarıya indirgeyerek öğrencilerin akademik başarısından ziyade oyunlara ve etkinliklere katılma gibi kriterlerin önemli olduğunu belirttikleri görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin bu konuya ilişkin açıklamaları şöyledir:

Yaş grubu olarak küçük bir kademe olduğu için ders çalışma programları gibi eğitsel açıdan çok fazla ihtiyaç olmuyor. Bu gruptaki öğrenciler bir sınava hazırlanmıyorlar veya öğrenme yaşantıları genelde sınıfta oluyor.

Ayrıca rehber öğretmenler bu dönemin özelliklerini bir yere kadar bildiği için biz kendimiz hallediyoruz böyle konuları. Çok fazla öğrenme bozukluğu varsa veya üstün yetenekliyse bu alanlarda rehber öğretmenle paylaşım sağlıyoruz (K3),

Okul öncesi dönemde eğitsel çalışmalar oyuna dayalı olduğu için öğrenciler arasında belirgin farklılıklar olmuyor (K7),

Bu alanda rehber öğretmenin çok katkı sağlayacağını düşünmüyorum. (K11).

Okul öncesi öğretmenlerinden yalnızca bir kişinin; *ilköğretime hazırlık gibi konularda ihtiyaç duyuyorum (K20)* görüşüyle eğitsel rehberlik alanında rehber öğretmenine ‘ilköğretime hazırlık’ alanında ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir.

3.5.3. Kişisel Rehberlik

Okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun, kişisel rehberlik alanında ‘davranış problemleriyle’ ilgili rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Bu konuya ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin örnek anlatıları; *Öfke problemi ve saldırganlık davranışı gibi konularda ihtiyaç duyduğum öğrenciler oldu. Onlarla baş etmek ve velilerini yönlendirmek konusunda rehberlik servisine ihtiyaç duydum (K2), Kardeş kıskançlığı, altına kaçırma ihtiyaç duyduğum alanlar arasındadır (K13), Ağlama davranışı gibi davranış bozukluğu sergileyen ve nedenini kestiremediğimiz durumlarda ihtiyaç duyuyorum (K20), Şiddet, argo konuşma, davranış bozukluğu gibi konularda ihtiyaç duyuyorum (K23)* şeklindedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun aynı zamanda; *Bir de okula uyum problemi yaşayan öğrencilerimde rehberlik servisine gidiyorum (K6), Okul kurallarına uyma konusunda güçlük çeken öğrencilerim var. Bazılarına söz dinletemiyorum. İsteddiği saatte çıkıp eve giden bir öğrencim var. Ona söz dinletemiyorum (K17)* anlatılarıyla ‘uyum problemi’ yaşayan öğrencileri için rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinden altı kişinin; *Aile ile ilgili problemlerde ihtiyaç duyuyorum. Her ailede farklı problemler olabiliyor. Bu da çocuklara yansıyor (K21),*

Mahremiyet eğitimi ve aileleriyle ilgili konularda ihtiyaç duyuyorum (K24) örnek görüşleriyle rehber öğretmenine ‘aile kaynaklı sorunlarda’ ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir.

Okul öncesi öğretmenlerinden üç kişinin ise ‘değerler eğitimiyle’ ilgili rehber öğretmenine ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri: *Rehberlik servisinin yaptığı Görme Testi (Snellen) gibi öğrenciyi daha iyi tanımamızı sağlayacak testler, değerler eğitimi çalışmaları gibi etkinlikler öğrenci ve velilerimiz için çok faydalı oluyor (K4),_Mahremiyet eğitimi, değerler eğitimi gibi konularda rehberlik servisinden yararlanıyorum (K8), Yardımlaşma ve empati becerilerini geliştirme konularında ihtiyaç duyuyorum (K20) şeklindedir.*

Rehber öğretmenine ihtiyaç duyulan durumlar arasında ‘cinsel kimlik gelişimi’, ‘mahremiyet eğitimi’, ‘bağımlılık’, ‘istismar’ ve ‘sağlık eğitimi’ okul öncesi öğretmenleri tarafından sadece bir kez ifade edilmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin örnek anlatıları: *Bireysel rehberlik alanında; cinsel kimlik kazanımı problemlerinde ihtiyaç duyuyorum (K3), İlgisiz bırakılmış ve ihmal edilmiş çocuklarla ilgili rehberlik servisine başvuruyorum (K5), İstismar şiddet, argo konuşma, davranış bozukluğu gibi konularda ihtiyaç duyuyorum (K23), Mahremiyet eğitimi konusunda ihtiyaç duyuyorum (K24), Okula uyum, okul fobisi, tablet bağımlılığı gibi konularda ihtiyaç duyuyorum (K20) şeklindedir.*

Okul öncesi öğretmenlerinden sadece üç kişi kişisel rehberlik alanında rehber öğretmene ihtiyaç duymadıklarını belirtmiştir. Öğretmenlerin örnek görüşleri şöyledir; *Bireysel alanda hiçbir konu ile ilgili rehberlik servisine başvurmadım. Çok ihtiyaç duymadım. Olan sorunları da kendim halletmeye çalıştım. (K6), Ben çok ihtiyaç duymadım ama bazı konularda ihtiyaç duyulabilir. Özellikle çok fazla öğrencin olduğu zaman rehberlik servisine danışılabilir. Ancak bu zamana kadar kendim bir şekilde halletmeye çalıştım. Fazladan zaman ayırarak veya ev ziyaretleri ile sorunları çözmeye çalıştım (K18).*

3.6. PDR Hizmetlerinin Okul Öncesi Eğitim Dönemindeki Gerekliliği

Okulöncesi öğretmenlerinin tamamı okul öncesi eğitim döneminde PDR hizmetlerini çeşitli nedenlerle gerekli bulduklarını belirtmişlerdir. PDR hizmetlerinin gerekliliğine ilişkin nedenlerden ilki katılımcılar tarafından bu hizmetlerin davranış bilimleriyle ilgili farklı bir uzmanlık alanı olarak açıklanmasıdır:

“Rehberlik servisini okul öncesinde çok gerekli buluyorum. Ve bizler için yeterli oluyorlar. Küçük yaş grubuyla çalışmak çok farklı. Her şeyi sözel olarak ifade edemiyorlar. Daha çok davranış değişikliğiyle ortaya çıkıyor sorunları. Bunları rehberlik öğretmenin daha iyi anlayabileceğini ve çözebildiğini düşünüyorum.” (K5)

Katılımcılar rehber öğretmenlerin okullarda karşılaşılan bazı durumlara daha profesyonel ve uzman bakış açısıyla yaklaştığını ve bu durumun okul öncesi eğitim dönemindeki öğrenciler için oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir:

“Rehberlik servisinin okul öncesinde gerekli olduğunu düşünüyorum. Kişilik gelişimi okul öncesinde yani 0-6 yaş aralığında gelişmeye başladığı için bu dönemin önemli olduğunu düşünüyorum. Çocuklar sorunları olduğunu fark etmediği için öğretmen çocuğu rehberlik servisine yönlendirebilir veya rehber öğretmen sınıfta yaptığı kendi programıyla öğrenciler üzerinde etkili olabilir. Bizlerin fark etmediği şeyleri fark edebilirler. Uzman bakış kesinlikle şart.” (K14)

“Okul öncesi eğitimde rehberlik programı var. Kullanıyorum. Ancak bir rehber öğretmeni olması gerekiyor. Bizler de çocuk eğitimi aldık ama rehber öğretmenleri daha bilimsel yaklaşabilir. Rehber öğretmeni olmadığı için ben rehber öğretmeni olan tanıdıklarımı arayıp onlardan yardım istiyorum. Daha önce rehber öğretmeni ile çalıştığım okullar olmuştu. Ben çok memnundum. Keşke okul öncesi kurumlarda rehber öğretmenlerinin sayısını arttırsalar.” (K15)

Katılımcılar çocuk gelişiminde 0-7 yaş aralığının kişilik gelişimi için kritik dönemler olması itibarıyla bu dönemde çocuğa verilebilecek her türlü PDR hizmetinin

kişiliğin gelişimine katkı sağlayacağını bu nedenle bu hizmetleri gerekli bulduklarını belirtmişlerdir:

“Okulöncesi, ilkokul, ortaokul gibi farklı kademelerde bu hizmet öğrenciye sunulmalıdır. Okul öncesi eğitimde de rehberlik servisi gerekli. Çocuğun karakteri yedi yaşında oturuyor. Bu yaşa kadar rehber öğretmen öğrenciye bizden farklı olarak ne verebilirse çocuğun gelişimi için çok önemli. Rehber öğretmen okullara bir gün bile gelse bizim için çok faydalı olacak.” (K20)

3.7. Araştırmaya İlişkin Öne Çıkan Diğer Bulgular

Bu tema altında, araştırmacı tarafından veri toplama sürecinde katılımcılara eklemek veya belirtmek istedikleri başka bir şey olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda yaptıkları değerlendirmeler ele alınmıştır. Katılımcılar burada okul öncesi eğitim rehberlik programını, rehber öğretmenlerin okul öncesi eğitim dönemi ile ilgili hizmet içi eğitim alması gerektiğini, okullardaki rehber öğretmen normunu, rehber öğretmenlerin kişilik özelliklerinin PDR hizmetlerinin niteliğine etkisini ve öğretmenlerin rehber öğretmenlerden yararlanma durumlarını değerlendirmişlerdir.

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun; *Okul öncesi eğitimde Rehberlik programını incelemedim. (K1), Okul öncesi eğitimde rehberlik programı hakkında bilgim yok (K2)* şeklindeki örnek anlatılarıyla okul öncesi eğitim rehberlik programı hakkında bilgisinin olmadığı görülmüştür. Öğretmenler, okul öncesi eğitim dönemindeki rehberlik hizmetlerinin yapılandırılması amacıyla MEB tarafından hazırlanan program hakkında bilgilerinin olmadığını açıklamışlardır.

Okul öncesi öğretmenlerinden 11 kişinin rehber öğretmenlerinin okul öncesi eğitim dönemiyle ilgili eğitim almaları gerektiğini belirttiği görülmüştür. Öğretmenler, rehber öğretmenlerin okul öncesi eğitim dönemine ilişkin uzmanlaşmaları gerektiğini ve daha profesyonel olmaları gerektiğini ifade etmektedirler. Öğretmenlerin bu konuya ilişkin örnek anlatılarına yer verilmiştir:

“Rehberlik öğretmenlerini genel olarak çok yeterli bulmuyorum. Ancak bunun nedeni rehber öğretmenlerin okul öncesi dönemle ilgili daha ayrıntılı bir eğitim almamasından. Okul öncesinde rehberlik servisi çok gerekli. Diğer türlü öğretmenler çocuğa yaramaz veya hareketli deyip geçebiliyor. Ama bunun altında başka bir şey yatıyor olabilir. Bunun bir uzman tarafından incelenmesi gerekiyor. Diğer kademelerden ziyade özellikle okul öncesinde mutlaka rehberlik servisi olmalı. Sorunlara erken müdahale ve sorunların hızlı çözümü açısından bu çok önemli. Ama rehber öğretmenlerin daha farklı ve ayrıntılı bir eğitim alması ve okul öncesi dönemdeki çocukların özellikleri ve sorunları hakkında uzmanlaşmaları gerektiğini düşünüyorum. Bu dönemdeki çocukların sorunları karşısında çoğu zaman yetersiz kalıyorlar.” (K6)

“Rehber öğretmen herhangi bir konuda yönlendirdiği zaman bizleri, aileyi veya öğrenciyi bizim için çok etkili oluyor. Ancak rehber öğretmenlerin okul öncesi dönemde zorlandıklarını düşünüyorum. Küçük yaş gruplarıyla ilgili yeterli eğitimi almıyorlar sanırım. Bence zorluk yaşıyorlar.” (K8)

“Rehber öğretmenlerin bu dönemdeki çocukların eğitimiyle ilgili pedagojik eğitim almış ve bu dönemde uzmanlaşmış kişiler olması daha iyi olacaktır. Bu dönemdeki çocuklara uygun testlere hâkim ve testleri uygulayabilecek yetkinlikteki kişiler olması gerekmektedir. Dikkat testi, okula hazırlık testi, vb. gibi testlere hâkim ve bunları uygulayabilecek yetkinlikteki rehber öğretmenlerin okul öncesi dönemde olması gerekmektedir. Okullardaki rehber öğretmenlerin sadece isim olarak değil daha aktif olmalarını ve velileri de daha iyi bir şekilde yönlendirecek şekilde okullarda bulunması gerektiğini düşünüyorum.” (K13)

“Bu öğretmenler gerekli donanımlara sahip olmalı. Hem kendisinin iletişim becerisi yüksek olmalı hem de öğretmenlere iletişim konusunda yardımcı olması açısından rehberlik servisi gereklidir.” (K18)

Okul öncesi öğretmenlerinden dört kişinin okullarda bulunması gereken rehber öğretmenlerin daha aktif olmaları gerektiğini belirttiği görülmüştür. Örnek katılımcı görüşlerine yer verilmiştir:

“Bizim için en önemli bir konu bu. Meslek hayatımda bunu çok gördüm. Yardımcı olan ve sorunu çözen rehber öğretmenler de oluyor. Ancak yetersiz kalan rehber öğretmenler de oluyor. Sorunun üstüne sorun ekleyen arkadaşlar da oluyor. Her okulda rehberlik servisi olmalı. Ve bu servis bizleri yalnız bırakmamalı. Sorunlu öğrenci olsun olmasın sınıflara gelip kendini tanıtmalı. Rehberlik öğretmenin sınıfıta etkinlik yapması çocuklar için çok güzel oluyor. Bir öğrencide sorun olduğu durumlarda da erken tespit edebilmesi ve çözüm için hızlı hareket edebilmesi çok daha iyi olacaktır.” (K4)

“Rehberlik servisi tek başına yeterli olmasa bile okul öncesinde biz çok ihtiyaç duyuyoruz. Rehberlik servisinin görüşleri bizim için aydınlatıcı oluyor. Bizi ve aileleri bilgilendirdiği için rehberlik servisi bize yardımcı oluyor. Rehberlik servisi okulda daha etkin olursa daha iyi olur.” (K9)

“Okul öncesinde rehber öğretmen gerekli ama bu dönemde çalışacak olan rehber öğretmenin tutumuna göre bu durumun değiştiğini düşünüyorum. Kendini geliştirmiş ve öğretmene yardımcı olmak isteyen bir rehber öğretmen okul öncesinde çok faydalı oluyor. Hatta kendine ait bir odası olup bu odanın çocukların kendini çok rahat hissedeceği ve kolaylıkla ifade edeceği bir şekilde hatta kitaplar, minderlerle dizayn edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ancak sorunlarımızla ilgilenmeyen ve bizi geçiştiren bir rehber öğretmenin bir faydası olmamaktadır.” (K11)

“Bu durum öğretmenden öğretmene değişebiliyor. Bazıları nitelikliken bazıları çok pasif kalabiliyor. O yüzden bu yaş grubunda çalışan rehber öğretmenlerinin bu yaş grubuyla ilgili daha fazla eğitim almaları gerektiğini düşünüyorum.” (K8)

Okul öncesi öğretmenlerinden üç kişinin rehber öğretmenlerinin normlarının artırılması gerektiğini belirttiği görülmüştür. Rehber öğretmenlerinin kalabalık okullarda

yetersiz kalabileceğini ve sayılarının artırılması gerektiğini belirtmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bu konuya ilişkin örnek görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Bence her okulda rehberlik servisi gerekli. Hatta okul öncesindeki rehber öğretmenlerin sayısı arttırılmalı. Rehber öğretmenler çok fazla öğrenciyle paylaşım yaptığı için sayılarının az kaldığını düşünüyorum. Okulumuzda 300 tane öğrenci ve bir rehber öğretmen olduğu için her şeyi kendisine taşıyamıyorduk. Bazen çok yoğun oluyordu kendisi. Bu yüzden sayılarının arttırılması gerektiğini düşünüyorum. Okul öncesi dönemi öğrenciye karşı davranışların çok etkili olduğu bir dönem. Düzeltmesi gereken davranışların çok rahat düzeltilebileceği bir dönem. Bu yüzden rehber öğretmenlerinin bu dönemde daha etkili olabileceğini ve sayılarının arttırılması gerektiğini düşünüyorum.” (K3)

“Okul öncesinde çalışan rehber öğretmenine bir kadro açılması gerekiyor. İlkokulda çalışan bir rehber öğretmen görevlendirme ile çalışınca okul öncesiyle yeterince ilgilenemiyor.” (K19),

“Kesinlikle olması gerektiğini düşünüyorum. Okul öncesine özgü bir rehber öğretmen olmalı. Diğer kademelerden bağımsız olmalı bu rehber öğretmen. Bütün branş öğretmenlerinin rehberlik servisinden yararlanması gerektiğini düşünüyorum.” (K24)

Araştırmaya katılan bir okul öncesi öğretmeni, okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık servisini daha aktif kullanmaları gerektiğini belirtmiştir. Bu konuya ilişkin örnek katılımcı anlatısı; *Ayrıca rehberlik servisinden yararlanma konusunda okul öncesi öğretmenlerine iş düşüyor. Eğer bir öğretmen ihtiyaç duyduğunu belirtmezse rehber öğretmende öğretmenin işine karışmak istemeyeceği için onu rahatsız etmek istemez. Öğretmen ihtiyacı olduğu konuyu rehber öğretmene ifade etmeli (K24)* şeklindedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada okul öncesi öğretmenlerinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerine ilişkin görüşleri incelenmiştir. Araştırma sayesinde okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin PDR hizmetleri hakkındaki görüşleri hakkında detaylı bilgiler elde edilmiştir. Araştırma, rehber öğretmenle çalışan ve çalışmayan okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerinin kıyaslanması imkânını vermiştir.

Araştırma kapsamında okulöncesi öğretmenleri için PDR hizmetlerinin ne anlama geldiği araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin PDR hizmetlerini çoğunlukla “kılavuzluk”, “yardım”, “bilgilendirme” ve “iş birliği” hizmeti olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde Öztapak’ın (2018) çalışmasında rehber öğretmenlerin okul öncesi öğretmenleri tarafından problem çözücü, yardımcı, destekleyici ve rehber olarak algılandığı görülmüştür. Rehber öğretmenlerin okullarda herhangi bir sorunda temasa geçilecek ilk kişi olarak algılandığı, güvenli bir okul ortamının oluşmasında ve önleyici çalışmalarda önemli bir role sahip olduğu Öztapak’ın araştırmasında belirtilmiştir. Aliyev vd. (2012) çalışmalarında rehber öğretmenlerin sorumluluklarının okul öncesi öğretmenleri tarafından; rehberlik, bilgi kaynağı olma ve iş birliği yapma olarak algılandığı belirtilmiştir. Okul öncesi kurumlarda görev yapan rehber öğretmenlerin okullarda karşılaşılan sorunlarla başa çıkmada veli, öğretmen ve idareci arasındaki dengenin sağlanmasında ve iş birliğindeki rolü Aliyev vd. (2012) çalışmasında vurgulanmıştır. PDR hizmetleri iş birliği ve ortak anlayış temeline dayalı bir yardım sürecidir (Siyez, 2019). Rehber öğretmenlerin görevi Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneği’ne göre; psikolojik danışma, grup rehberliği, konsültasyon ve koordinasyon olarak ifade edilmektedir (Radd,1998; Myrick, 2003; Montgomery Village Middle School Counseling Department akt.: Siyez, 2019). Konsültasyon hizmeti rehber öğretmenlerin öğretmen, idareci ve velilerle öğrenci hakkında iş birliği yapmasını; koordinasyon hizmeti okullarda PDR hizmetlerinin yürütülebilmesi için etkinliklerin planlanması ve uygulanmasında rehber öğretmenin liderlik yapmasını; psikolojik danışma hizmeti öğrencilerin sorunlarıyla baş edebilmeleri için onlara psikolojik yardım sağlanmasını; grup rehberliği rehber öğretmenlerin öğrencilerin gelişimlerini desteklemek amacıyla okullarda küçük gruplar halinde yaptığı

etkinlikleri ifade etmektedir (Siyez, 2019). Rehber öğretmenlerin görev tanımları ve okullarda sahip oldukları mesleki roller itibarıyla katılımcılar tarafından PDR hizmetlerinin problem çözücü, rehberlik, yönlendirme, iş birliği ve iletişim unsurları ağırlıklı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının okul öncesi öğretmenlerinin PDR hizmetlerini kılavuzluk, yardım, bilgilendirme ve iş birliği hizmeti olarak algılaması açısından Öztürk (2018) ve Aliyev vd. (2012) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin PDR hizmetlerini “kılavuzluk”, “yardım”, “bilgilendirme” ve “iş birliği” hizmeti olarak gördükleri söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlar incelendiğinde bu durumların sırasıyla davranış problemleri, özel gereksinimli öğrenciler, aile kaynaklı sorunlar, uyum problemleri, cinsel kimlik gelişimi, mahremiyet eğitimi ve sağlık eğitimi olduğu görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde Akgün’ün (2010) çalışmasında okul öncesi öğretmenleri tarafından PDR hizmetlerinin okul öncesi eğitim dönemindeki öncelikli çalışmalarının özel gereksinimli öğrenciler, davranış problemleri, kaynaştırma öğrencileri ve anne baba eğitim çalışmalarıyla ilgili olduğu vurgulanmıştır. Yerlikaya ve diğerlerinin (2014) çalışmasında ise katılımcıların okul öncesi eğitim dönemindeki rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin okula uyum etkinlikleri, aile rehberliği, bireyi tanıma, grup rehberliği ve öğretmen rehberliği çalışmalarını kapsamı gerektiği görüşünde oldukları görülmüştür. Tekin’in (2012) çalışmasında okul öncesi eğitim döneminde rehber öğretmene ihtiyaç duyulan durumlar arasında izinsiz eşya kullanımı, itme, vurma, tırnak yeme, parmak emme gibi davranış problemleri, çocuklarla iletişim sorunları, dikkat dağınıklığı, isteksizlik, cinsel davranışlar ve mastürbasyon, uyku bozuklukları, yas süreci, ebeveyn rehberliği ve uygun yönlendirmeler yapma olduğu görülmüştür. Okul öncesi eğitim dönemi öğrencilerinin çevresindeki kişilerle sağlıklı ilişki kurması, ilişki kurduğu kişilere karşı duygularının farkında olması, yanlış veya doğruya ilişkin toplumsal rolleri öğrenmesi, sevmeyi, sevmeyi ve sevgiyi paylaşmayı ve ifade etmenin yollarını öğrenmesi, cinsel farklılıkları öğrenmesi ve cinsel kimliğini kazanması beklenen gelişim görevleri arasındadır (Yeşilyaprak, 2015). PDR hizmetlerinin katılımcılar tarafından kılavuzluk, yardım, bilgilendirme ve iş birliği işlevleriyle değerlendirilmesi bu unsurların rehber öğretmenine

ihtiyaç duyulan durumlarla bağlantılı olmasıyla ilişkilendirilebilir. Öğretmenlerin rehber öğretmene ihtiyaç duyduğu durumların profesyonellik gerektiren bir uzmanlık alanı olmasıyla ifade edilebilir. Rehber öğretmenlerin/okul psikolojik danışmanlarının görev tanımlarının bu durumları da kapsadığı görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları davranış problemleri, özel gereksinimli öğrenciler, aile kaynaklı sorunlarla ilgili Akgün'ün (2010) çalışmasıyla; aile rehberliği ve uyum problemleriyle ilgili Yerlikaya ve diğerlerinin (2014) çalışmasıyla; davranış problemleri, cinsel kimlik gelişimi ve ebeveyn rehberliğiyle ilgili Tekin'in (2012) çalışmasıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun rehber öğretmenlerine ihtiyaç duydukları durumlarda rehber öğretmenlerinin yönlendirme, bilgilendirme ve yardım hizmeti noktasında yeterli olduğunu ve sorunların çözümünde etkili olduğunu değerlendirdikleri görülmüştür. Okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmı ise rehber öğretmenlerin yeterli olmadığını ve okulda rehber öğretmenin olmasının kendilerini rahatlatmadığını belirttiği görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak okul öncesi öğretmenlerinden bazılarının rehber öğretmenlerin mesleki yeterliliklerinin ve kıdemlerinin okullarda yaşanan sorunlara yaklaşımlarında etkili olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Okulunda rehber öğretmen olmayan okul öncesi öğretmenlerinin ise rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlarda velileriyle ve okul yöneticileriyle konuşarak kendilerinin rehberlik yapmaya çalıştığı belirlenmiştir. Benzer çalışmalar incelendiğinde Akgün'ün (2010) çalışmasında katılımcıların, aldıkları PDR hizmetinden memnun olduğu ve PDR servislerinden başka bir beklentilerinin olmadığı vurgulanmıştır. Aliyev vd. (2012) çalışmasında ise okul öncesi eğitim kurumlarında çalışacak olan okul psikolojik danışmanlarının daha detaylı eğitimler alması gerektiği belirtilmiştir. Tekin'in (2012) çalışmasında öğretmenlerin karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri olarak ailelerle iletişim kurmanın sıklıkla tercih edilen yöntemler olduğu görülmüştür. Bilgin'in (2017) çalışmasında ise okullarda rehber öğretmen olmadığı için sorunların çözümsüz kaldığı, danışmanlarla birlikte çalışma imkânı olan öğretmenlerin daha az problemle karşılaştığı görülmüştür. Katılımcıların rehber öğretmenine ihtiyaç duyduğu durumların daha çok davranışa yönelik, gelişimsel veya ilk çocukluk yıllarında aile kaynaklı olması itibarıyla bu durumların değişiminin uzun vadede ve daha kapsamlı bir süreçle olacağı ön

görülebılır. Katılımcılar okul öncesi eğitim süreci gibi bir sürede hızlı bir değışiklik olmaması durumunda rehber öğretmenlerin yeterli olmadığı yönünde bir değlendirmeye yönelebilecekleri ifade edilebilir. Rehber öğretmeninin olmadığı durumlarda ise öğretmenlerin sınıf rehber öğretmen görevlerinin devreye girdiğı görölmektedir. Bu çalışmanın sonuçlarının okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun rehber öğretmenini yeterli bulmasıyla Akgün'ün (2010) ve Bilgin'in (2017) çalışmalarıyla; okul öncesi öğretmenlerinin bir kısmının rehber öğretmenleri yetersiz bulmasıyla Aliyev vd. (2012) çalışmasıyla; okulunda rehber öğretmen olmayan okul öncesi öğretmenlerinin sorunları kendilerinin çözmeye çalışması noktasında Tekin'in çalışmasıyla benzerlik gösterdiği görölmektedir. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin ihtiyaç duydukları durumlarda rehber öğretmenlerini kısmen yeterli bulduğu, rehber öğretmenin olmadığı durumlarda ise kendilerinin rehberlik yapmaya çalıştığı söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerine göre velilerin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumlar olarak çoğunlukla davranış problemleri, aile kaynaklı sorunlar, özel gereksinimli öğrenciler ve uyum problemleri olduğu görölmüştür. Cinsel kimlik gelişimi, genel bilgilendirme çalışmaları, mahremiyet eğitimi ve sağlık eğitimi de belirtilen diğer durumlardandır. Bilgin'in (2017) çalışmasında ailelerin profesyonel ve kişisel rehberlik adına okullardan beklentilerinin olduğu ifade edilmiştir. Konca'nın (2020) çalışmasında velilerin okulöncesi eğitimden çocukların duygusal, ahlaki ve sosyal açıdan gelişimlerini desteklemesini; konuşma, öğrenme, sosyalleşme ve çevreye uyum gibi becerilerini geliştirmesini; akran etkileşimine ve ilkökula hazırlık aşamalarına olumlu etki yapmasını bekledikleri vurgulanmıştır. Akgün'ün (2010) çalışmasında ise okul öncesi eğitim dönemindeki veliler için rehber öğretmenlerin anne baba eğitimleri düzenlemesi gerektiğı belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarının Bilgin (2017), Konca (2020) ve Akgün'ün (2010) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görölmektedir. Okul öncesi eğitim döneminde çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemini sağlıklı bir şekilde atlatabilmesi için bu konuda aile ve öğretmenler önemli bir rol üstlenmektedir. İlgili literatürde okul öncesi eğitim döneminde verilecek olan aile eğitimlerinin önleyici çalışmalar kapsamında son derece önemli olduğu araştırmalar tarafından belirtilmiştir (Aliyev, Tekinalp, Ülker ve Edizer, 2012; Gençoğlu, Zorbaz, Demircioğlu ve Ekin, 2019). Aileler çocuklarının

gelişiminin takip edilmesi ve kendilerinin kişisel ve duygusal olarak desteklenmesi açısından da rehberlik ve psikolojik danışma hizmetine gereksinim duymaktadır. Bu hizmetler aile danışmanlığı hizmeti kapsamında çocuğun özellikleri, engeli, nedenleri ve çeşitli gelişim alanları hakkında bilgi veren aile eğitimlerini de kapsamaktadır (Özgüven, 1999. akt: Yüksel, 2019). Velilerin rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları durumların; bir uzmanlık alanına girmesi, rehber öğretmenlerinin görev tanımlarının içerisinde olması ve anne-babaların çocuklarının gelişimlerinin profesyonel bir kişi tarafından desteklenmesiyle ilgili olabileceği söylenebilir. Sonuç olarak velilerin okul öncesi eğitim döneminde rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duydukları görülmektedir.

Mesleki rehberlikle ilgili bulgular incelendiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun okul öncesi eğitim döneminde mesleki rehberlikle ilgili rehber öğretmenin çalışmalarına ihtiyaç duymadıkları, rehber öğretmenin çalışmalarına benzer çalışmaları kendilerinin yaptıkları, bir kısmının ise bu dönemde mesleki rehberliğe gerek olmadığı şeklinde değerlendirmeye sahip oldukları görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde Kılıçoğlu'nun (2013) çalışmasında rehber öğretmenlerinin, okul öncesi eğitim öğretmenlerini mesleki rehberlik alanında yetersiz buldukları ve öğretmenlerin PDR alanıyla ilgili hizmet içi eğitim almaları gerektiği ifade edilmiştir. Kılıçoğlu'nun (2013) çalışması rehber öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenlerini mesleki rehberlik alanında yetersiz bulmaları noktasında bu araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Özellikle çocukluk döneminde oluşan değerler, tutumlar, algılar ve kişilik gelişiminin hızlı olmasının çocukların mesleki gelişimini ve ilerdeki meslek seçimini etkilediği uzmanlar tarafından açıklanmaktadır (Yeşilyaprak, 2015). Okul öncesi eğitim döneminde başlaması gereken mesleki rehberlik çalışmaları çocuğun gelecekteki hayatında mesleklere olan tutumunu şekillendirmektedir. Bununla birlikte bu dönemde yapılacak olan mesleki rehberlik çalışmaları çocuğun ailesinin sahip olduğu meslekleri bilmesini ve çeşitli meslekleri fark etmesini sağlamaktadır (Canel, 2019). Okul öncesi eğitimdeki mesleki gelişim sürecinde öğrencinin iş yaşamında değişen kadın ve erkek rollerini tanıması, kendi ilgi ve önceliklerinin farkına varması öğrenciden beklenen yeterliliklerdendir. Bununla birlikte mesleki rehberlikle ilgili okullarda yürütülen çalışmalarda öğretmenin okul psikolojik danışmanından müşavirlik desteği alması çalışmaların niteliğini arttırmaktadır (Yeşilyaprak, 2015). Mesleki rehberlikle ilgili

rehber öğretmeninin bu dönemde yapacağı çalışmaların öneminin, öğrencilerin hayatlarının ilerleyen kısmında mesleki seçimlerini etkilemesi şeklinde ortaya çıkması itibarıyla kısa zamanda fark edilememesi ve katılımcıların değerlendirmelerini bu yönde etkilemesi mümkün olabilir.

Eğitsel rehberlikle ilgili bulgular incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun özel gereksinimli öğrencilerle ilgili rehber öğretmene ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bir kısmının ise özel gereksinimli öğrenciler dışında bu dönemde okul başarısından daha çok oyun ve drama gibi aktivitelerle sosyal becerilerin gelişmesinin ön planda olduğunu ifade ettiği belirlenmiştir. İlgili literatür incelendiğinde Tekin'in (2012) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları çözme yöntemleri olarak drama ve açıklayıcı konuşmanın sıklıkla tercih edildiği görülmüştür. Türkeç'in (2012) çalışmasında okul öncesi öğretmenlerinin çocukların bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurma, çocuğun akademik gelişimine ilişkin çabasını destekleme, öğrenme ihtiyacı olan çocukların gelişim düzeylerini ve öğrenme stilini belirlemeye yönelik olarak ilgili uzmanlarla ve ailelerle iş birliği yapma konusunda kendilerini yüksek düzeyde yeterli gördükleri ifade edilmiştir. Bilgin'in (2017) çalışmasında ise okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin, özel eğitim ihtiyacı olan öğrencilere ve velilere gerekli rehberliğin yapılabilmesi için desteğe ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarının okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle ilgili rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duymaları bakımından Bilgin'in (2017) çalışmasıyla; eğitsel rehberlik alanıyla ilgili kendilerini yeterli görmeleri bakımından ise Türkeç'in (2012) çalışmasıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir. Okul öncesi eğitim döneminde kaynaştırma öğrencileri için bireysel eğitim programı hazırlanmalı ve bu program dahilinde eğitim ortamları çocuğun ihtiyacına yönelik uygun bir şekilde düzenlenmelidir. Okul öncesi eğitim döneminde öğrencilerin başarılı olabilmesi, eğitsel gelişim alanıyla ilgili yeterlilikleri kazanabilmesi, öğrenmenin gerçekleşmesi için karşısındaki güçlüklerin giderilmesi ve sağlıklı bir eğitim ortamının hazırlanması gibi eğitsel gelişimine yönelik yapılan destek çalışmalarının hepsi eğitsel rehberlik hizmetleri kapsamına girmektedir (Yeşilyaprak, 2015). Eğitsel rehberlik çalışmalarının öğretmenler tarafından akademik başarıyla sınırlandırılmış olmasının, bu dönemdeki eğitsel rehberliğin içeriği ve önemi noktasında yeterli bir değerlendirmeye

sahip olunmamasına neden olduğu söylenebilir. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin eğitsel rehberlik hizmetlerini özel gereksinimli öğrencilerle sınırlandırdıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

Kişisel rehberlikle ilgili bulgular incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin davranış problemleri, uyum problemi, aile kaynaklı sorunlar, değerler eğitimi, cinsel kimlik gelişimi, mahremiyet eğitimi, bağımlılık, istismar ve sağlık eğitimi ile ilgili rehber öğretmenine ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Okul öncesi öğretmenlerinin büyük çoğunluğu kişisel rehberlik alanında rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. İlgili literatür incelendiğinde Kılıçoğlu'nun (2013) çalışmasında rehber öğretmenlerin okul öncesi eğitim öğretmenlerini kişisel rehberlik, davranış yönetimi ve çocuk psikolojisi alanında yetersiz buldukları ve okul öncesi öğretmenlerinin PDR alanıyla ilgili hizmet içi eğitim almaları gerektiği ifade edilmiştir. Tekin'in (2012) çalışmasında ise okul öncesi eğitim döneminde rehber öğretmene ihtiyaç duyulan durumlar arasında izinsiz eşya kullanımı, itme, vurma, tırnak yeme, parmak emme, çocuklarla iletişim sorunları, dikkat dağınıklığı, isteksizlik, cinsel davranışlar ve mastürbasyon, uyku bozuklukları, yas süreci, ebeveyn rehberliği ve uygun yönlendirmeler yapma gibi kişisel rehberlik kapsamına giren durumlar olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları kişisel rehberlik alanında öğretmenlerin rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duymaları noktasında Kılıçoğlu'nun (2013) ve Tekin'in (2012) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Kişisel rehberlik çalışmalarının okul öncesi eğitim döneminde belirli amaçları vardır. Öğretimin ilk yıllarında kişisel rehberlik hizmetlerinin amacı öğrencilerin kendilerini ve yeteneklerini fark etmesi, kişisel gelişimlerinin olumlu şekilde etkilenmesi için uygun sınıf ortamının hazırlanması, problem alanlarının belirlenmesi ve buna göre yönlendirmelerin yapılması olarak özetlenmektedir (Tan, 1992; Kuzgun, 2000 akt. Canel, 2019). Okul öncesi eğitim dönemi çocukların kişiliklerinin temellerinin atılması, davranışlarının şekillenmesi, olumlu veya olumsuz birçok davranışı sergileyebilmeleri ve yeni bir ortama uyum sağlamaları PDR hizmetleri açısından önemli bir dönemdir (Baş, 2019). Okul öncesi eğitim döneminde sık karşılaşılan bu konuların rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin uzmanlık alanına girmesi nedeniyle öğretmenlerin rehber öğretmene ihtiyaç duymasına neden

olduğu söylenebilir. Sonuç olarak okul öncesi öğretmenlerinin kişisel rehberlik alanında rehber öğretmenin desteğine ihtiyaç duydukları söylenebilir.

PDR hizmetlerinin okul öncesi eğitim döneminde gerekliliğine ilişkin bulgular incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin hepsinin PDR hizmetlerini; davranış bilimleri ile ilgili farklı bir uzmanlık alanı olması, 0-7 yaş aralığındaki öğrencilerin kişilik gelişimine katkı sağlaması ve rehber öğretmenlerin okullardaki bazı durumlara daha profesyonel yaklaşması itibarıyla gerekli bulunduğu görülmüştür. İlgili literatür incelendiğinde Yerlikaya ve diğerlerinin (2014) çalışmasında katılımcıların okul öncesi eğitimde PDR hizmetlerinin olması gerektiği yönünde bir görüşe sahip olduğu görülmüştür. Kanak vd. (2018) çalışmasında çocuğa ulaşabilme, sağlıklı gelişim, öğrencinin kapasite ve yeteneklerinin ortaya çıkması açısından PDR hizmetlerinin okul öncesi eğitimde gerekli olduğu araştırmaya katılan rehber öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Gençoğlu vd. (2019) çalışmasında okul öncesi eğitim döneminde PDR hizmetlerinin olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonucunun Yerlikaya ve diğerlerinin (2014), Kanak vd. (2018), Gençoğlu vd. (2019) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir. Okul öncesi eğitim döneminde verilecek olan PDR hizmetleri çocukların gelişimi açısından önem arz etmektedir. Bu dönemdeki PDR hizmetleri sayesinde çocuğun okula uyum sağlaması, kendini tanıması, ilgi ve yeteneklerini fark etmesi, sosyalleşmesi, özgüven geliştirmesi, sınırlarını bilmesi, okula ve öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesi amaçlanmaktadır (Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri, 2020). Bu dönemde öğrencilere verilen ve gerçekleşmesi hedeflenen eğitimin amacına ulaşması noktasında destekleyici olan PDR hizmetlerinin öğretmenler tarafından eğitim kurumlarındaki gerekliliğinin belirtildiği görülmektedir.

Araştırmaya ilişkin öne çıkan diğer bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin çoğunluğunun okul öncesi rehberlik programı hakkında bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Kapsamlı rehberlik programlarının öğrencilerin içinde bulundukları gelişim dönemlerinin görevlerini güçlendirmeyi amaçladığı bilinmektedir (Terzi, 2004; akt. Terzi vd.2011) İlgili literatür incelendiğinde Yüksel ve diğerlerinin (2014) çalışmasında araştırma için geliştirilen rehberlik programının çocukların genel gelişimini iyileştirdiği, çocukların ince ve kaba motor becerilerini ve görsel algı gelişimlerini desteklediği ve okula başlayan çocukların ilkokula hazırbulunuşluk

düzeylerini hızlandırdığı görülmüştür. Güler ve Çapri'nin (2019) çalışmalarında öğretmenlerin okul öncesi rehberlik programının, olumlu ve yararlı olduğunu; öğrencilerin kendilerini geliştirme, kendilerini tanıma ve kendilerini kabul etme becerilerini arttırdığını belirttiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin rehber öğretmenlerinin okul öncesi eğitime ilişkin eğitim almaları gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Akgün'ün (2010) çalışmasında öğretmenlerin aldıkları PDR hizmetinden memnun olmadığı görülmüştür. Aliyev vd. (2012) çalışmasında ise rehber öğretmenlerinin lisans eğitimleri sürecinde okul öncesi eğitim dönemiyle ilgili yeterli eğitimi almadıkları belirtilmiştir. Tekin'in (2012) çalışmasında da okullarda profesyonel bir danışmanlık hizmetinin bulunmadığının belirtildiği görülmüştür. Bu araştırmanın sonucunun Aliyev vd. (2012), Akgün (2010) ve Tekin'in (2012) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim dönemindeki rehber öğretmen normunun arttırılması gerektiği şeklinde değerlendirme yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında okul öncesi eğitim dönemindeki rehber öğretmen normunun öğrenci sayısına göre yeterli olmamasının PDR hizmetleri açısından önemli bir sorun olduğuna dair araştırmaların olduğu görülmüştür. Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) çalışmalarında PDR hizmetleriyle ilgili yaşanan problemler arasında okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısının az olması ve bu yetersizliğin yüksek düzeyde bulunması sonucuna ulaştıkları görülmüştür. Kanak vd. (2018) çalışmalarında ise okul öncesi eğitim döneminde uygulanan PDR çalışmalarında eksik görülenler arasında rehber öğretmen normunun kaldırılmasının en çok verilen cevap olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonucunun Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2006) ve Kanak vd. (2018) çalışmalarıyla benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Okul öncesi öğretmenlerinden bazılarının rehber öğretmenlerin okullarda aktif olmaları gerektiğini ifade ettikleri görülmüştür. İlgili çalışmalar incelendiğinde Terzi ve diğerlerinin (2009) çalışmalarında rehber öğretmenlerin ailelerle görüşme yapma, bireyi tanıma teknikleri uygulama, öğrencilerin kişisel/sosyal, eğitsel ve mesleki rehberlik alanlarında bilgi paylaşımı yapma, PDR hizmetlerini tanıtmaya gibi faaliyetlere yeterli zamanı ayırma konusunda oranlarının düşük olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmüştür. Bu

araştırmanın sonucunun Terzi ve diğerklerinin (2009) alışmalarıyla benzerlik gsterdiğı görülmüştür.

Sonuç olarak bu araştırma bulguları değerlendirildiğinde ileride yapılması muhtemel araştırmalar için; veli ve rehber öğretmenlerin araştırmalara dahil edilmesi, sınıf ortamının veya öğrencilerin gzlemelenmesi yoluyla araştırmanın kapsamının genişletilmesi önerilebilir. Uygulamaya yönelik okul öncesi eğitim kurumlarındaki rehber ğretmen normlarının arttırılması, lisans eğitim sürecinde rehberlik ve psikolojik danışman adaylarının okul öncesi eğitim dönemine yönelik donanımların arttırılması, okul öncesi ğretmenlerinin özel eğitim ve rehberlik alanları ve okul öncesi eğitim rehberlik programı hakkında bilgilendirilmeleri düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- Akduman, G. (2016). Okulöncesi eğitimin tanımı ve önemi. G. Uyanık Balat (Ed.), *Okulöncesi Eğitime Giriş* (6. Bs.) İçinde (S. 1-16). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Akgün, E. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinin bakış açısıyla anasınıflarındaki rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 9(2), 474-482.
- Aliyev, R., Erguner-Tekinalp, B., Ulker, R., & Shine-Edizer, F. (2012). The perceptions of school counselors and principals towards new psychological counseling and guidance services in early childhood education in Turkey. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 12(4), 3083-3098.
- Altınkaynak, Ş. Ö., ve Yanıklar, C. (2014). Anne ve Babaların Okul Öncesi Eğitimden Çocuklarının Gelişimine Yönelik Beklentileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(30), 56-72.
- Arsoy, S. (2010). *Mesleki rehberlik. Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi Editörler: Esra İşmen Gazioğlu, Şengül Mertol Ilgar
- Aydın, B. (2014). *Rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bakırcıoğlu, R. (2011). *Çocuk ve ergenlerde ruh sağlığı* (Gel. 3. Bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baş U., A. (2019). Rehberlikte hizmet türleri. B. Aydın (Editör). *Rehberlik* (8. Baskı, ss.82-113). Pegem Akademi.
- Beesley, D. (2004). Teachers' perceptions of school counselor effectiveness: Collaborating for student success. *Education*, 125(2), 259-270.
- Berry, J.O. (1987). A program for training teachers as counselors of parents of children with disabilities. *Journal of Counseling & Development*, 65(9), 508-509.
- Bilgin, H. (2017). Development Of A Preschool Teacher's Guidance Qualifications Scale And Its Psychometric Properties. *Journal Of Education And Training Studies*, 5(9), 83-93.
- Budak Ü., A.M., (2016). Okul öncesinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık: gelişim süreçleri ve bağlanma kuramı üzerinden bakış. H. Uşaklı (Editör). *Hayat Boyu Kapsamlı Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. (1.Baskı, ss.123-141). Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (21.Baskı). Pegem Akademi
- Can, G. (2004). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Can, G. 2002). Rehberlik. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Canel, A. N., (2019). Eğitimde rehberlik hizmetlerinin yeri ve önemi. B. Aydın (Editör). *Rehberlik* (8. Baskı, ss.116-149). Pegem Akademi.
- Dilekmen, M. (2014). rehberliğin başlıca türleri. G. Can (Ed.), *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* (15. Bs.) İçinde (S. 31-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, S. (2001), "Okul psikolojik danışmanı eğitimi yeniden yapılandırmanın gereği ve bir model önerisi", *2000 yılında türk milli eğitim örgütü ve yönetimi ulusal sempozyumu*, Eğitimde Yansımalar: V1, Ankara: Öğretmen Hüseyin Hüsnü Tek Işık Eğitim Araştırma Geliştirme Vakfı Yayınları, 4.338-351.
- Dye, J. (1984). Early Education Matters, *Educational Research*, 26,2:95-105.

- Ergin, T. (2003). *Bilişsel değerlendirme sistemi beş yaş çocukları üzerine geçerlik, güvenirlik ve norm çalışması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ertürk, S. (1972). Eğitimde program geliştirme. Ankara
- Gencoglu, C., Demirtas-Zorbaz, S., Demircioglu, H., & Ekin, S. (2019). Psychological Counseling And Guidance Services In Early Childhood Education. *Educational Policy Analysis And Strategic Research*, 14(1), 6-23.
- Güler, M., & Çapri, B. (2019). Teachers' Opinions On The Pre-School Counselling Program= Öğretmenlerin Okul Öncesi Rehberlik Programına İlişkin Görüşleri. *Pegem Journal Of Education And Instruction*, 9(3), 521-546.
- Gordon, I. J. (1957). The role of the teacher in the guidance program. *The School Counselor*, 4(3), 43-53.
- Gümüş, A. E. (2018). Okul psikolojik danışmanlarının rollerine ilişkin okul yöneticilerinin algıları: Bir Karma Yöntem Araştırması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 151-168.
- Güven, M. (2009). Milli eğitim bakanlığı müfettişlerinin okul rehberlik hizmetleri ve denetimiyle ilgili görüşleri. *Journal Of International Social Research*, 2(9), 171-179.
- Haslip, M. J., Allen-Handy, A., & Donaldson, L. (2018). How urban early childhood educators used positive guidance principles and improved teacher-child relationships: a social-emotional learning intervention study. *Early Child Development and Care*, 1-20.
- Hatunoğlu, A., ve Hatunoğlu, Y. (2006). Okullarda verilen rehberlik hizmetlerinin problem alanlar. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14(1), 333-338.
- Hoffman, L. R. (1991). Developmental counseling for prekindergarten children: A preventive approach. *Elementary School Guidance & Counseling*, 26 (1), 56-66
- İlgar, L. (2010). *Rehberlikte hizmet alanları servisler. öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi Editörler: Esra İşmen Gazioğlu, Şengül Mertol İlgar
- Kabasakal, T., Z. (2019). Rehberlik hizmet türleri. B. Aydın (Editör). *Rehberlik* (8. Baskı, ss.38-80). Pegem Akademi
- Kanak, M., Ersoy, M., ve Yerliyurt, N. S. (2018) Okul öncesinde rehberlik hizmetlerinin gerekliliğinin rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, *Ekev AkademiDergisi*,0(76),187-208.
- Kandır, A. (2001). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1).
- Kepçeoğlu, M. (1996). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (3. Bs.). Ankara: Özdemir Ofset
- Kepçeoğlu, M. (1998). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Kepçeoğlu, M. (2010). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (Gel. Bs.). İstanbul: Alkım Yayınları.
- Kılıçaslan, A. (2010). *Kişisel rehberlik. Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik*. Esra İşmen Gazioğlu, Şengül Mertol İlgar (Editörler) Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıçoğlu, E. A., *Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin etkili rehberlik uygulamalarının gerçekleştirilmesinde eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi* (Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 138.
- Konca, A. S. (2020) Velilerin okul öncesi eğitim hakkında görüşlerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 892-902.

- Korkut-Owen, F., ve Owen, D. W. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleri: yöneticiler ve psikolojik danışmanların görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 207-221.
- Kottler, J. A., & Kottler, E. (2007). *Counseling skills for teachers*. Corwin Press.
- Kök, M., Tuğluk, M., Bay, E. (2010). Okul öncesi eğitimin öğrencilerin gelişim özellikleri üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(11), 294-303.
- Kuzgun, Y. (1992). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara, Ösym Yayınları.
- Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (Gen. Bs.). Ankara. Ösym Yayınları.
- Lamy, C. E. (2013). How preschool fights poverty. *Educational Leadership*, 70(8), 32-36.
- Lee, V. E., & Burkam, D. T. (2002). *Inequality at the starting gate: Social background differences in achievement as children begin school*. Washington, DC: Economic Policy Institute.
- Masibi, E. H. (1995). Attitudes of black secondary school teachers toward school guidance in the Potchefstroom area, South Africa. *Dissertations*. Western Michigan University, Michigan. <https://scholarworks.wmich.edu/dissertations/1783> (UMI No: 9616862).
- McGoey, K. E., Rispoli, K., Schneider, D. L., Clark, B., & Novak, K. J. P. (2013). Improving Behavior With Preschool Consultation: A Pilot Study of the TOTS Model. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 23(3), 185-199.
- Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim rehberlik programı. (2012). Erişim Adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_11/05043157_rehberlik_okuloncesi_2.pdf
- Millî eğitim bakanlığı okul öncesi eğitim programı. (2013). Erişim Adresi: <http://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/oooproram.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik. (2014, 18 Haziran). Resmî Gazete (Sayı: 29034). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146459.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği. (2014, 26 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 29072). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19942&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5>
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. (2017, 10 Kasım). Resmî Gazete (Sayı: 30236). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm>
- Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. (2018, 2 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 10939). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/06/20180602-8.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği. (2020, 14 Ağustos). Resmî Gazete (Sayı: 31213). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200814-2.htm>
- Myrick, R. D. (1997), *Developmental guidance and counseling: A practical approach*, Third edition, Minneapolis: Educational Media Corporation.

- Nazlı, S. (2008). Öğretmenlerin değişen rehberlik hizmetlerini ve kendi rollerini algılamaları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(20), 11-25.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınları
- Oral, T. (2015). Kişilik gelişimi. E. Arslan (Ed.) *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim* İçinde (S. 85-110). Ankara: Eğiten Kitap.
- Özabacı, N. (2010). *Rehberlikte hizmet türleri. Öğretmen ve öğretmen adayları için rehberlik*. Ankara: Pegem Akademi Editörler: Esra İşmen Gazioğlu, Şengül Mertol Ilgar
- Özgüven, İ. E. (1998). Bireyi tanıma teknikleri. Ankara: Pegem Yayınları
- Özgüven, İ. E. (2001). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Özgüven, İ. E. (2007). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Pegem Yayınları
- Özsoy, G. (2008). Üstbiliş. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* Güz, 6(4), 713-740.
- Öztabak, M. Ü. (2018). Examination of the perceptions on the view of preschool teachers about school counselor. *Journal Of Education And Training Studies*, 6(6), 13-24.
- Patton, M. (2015). *Qualitative research and evaluation methods* (4th ed.). Sage.
- Poyraz, H. Ve Dere, H. (2006). *Okulöncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara, Ss. 1-10.
- Senemoğlu, N. (1994). Okulöncesi eğitim programları hangi yeterlikleri kazandırmalıdır, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 21-30
- Siyez, M.D., (2019). Yıllık psikolojik danışma faaliyetlerinin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi. B. Aydın (Editör). *Rehberlik* (8. Baskı, ss.279-327). Pegem Akademi
- Tan, H. (1992). *Psikolojik danışma ve rehberlik. Teori ve Uygulama*. İstanbul: Alkım Yayınları.
- Tan, H. (1995). *Psikolojik danışma ve rehberlik* (8. Baskı). İstanbul: MEB.
- Tan, H. ve Baloğlu, M. (2016). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Nobel yayınları. Ankara
- Taylı, A. (2016). Psikolojik danışma ve rehberlikte başlıca hizmet türleri. Güven, M. (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik* (8. Bs.) İçinde (S. 161-198). Ankara: Anı Yayıncılık
- Tekin, G. (2012). Counseling and guidance services in early childhood education: the case of public preschools in Malatya, Turkey. *Online Submission*.
- Terzi, Ş., Tekinalp, B. E., ve Leuwerke, W. (2011). Psikolojik danışmanların okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri modeline dayalı olarak geliştirilen kapsamlı psikolojik danışma ve rehberlik programını değerlendirmeleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 51-60.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). *İlkokullarda rehberlik servislerinden beklentiler ve rehberlik servisinin öğrenciler üzerindeki etkisi*. M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul
- Türkeç Aktaş, Y. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin yeterlilik düzeyleri* (Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Türkiye’de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitimin durumu (2001). Kaynaştırma /Bütünleştirmenin Etkililiğini Artırmak İçin Politika ve Uygulama Önerileri Projesi.
- Varış, Fatma. (1996). *Eğitimde program geliştirme*. Alkım, Ankara.

- Williford, A. P., & Shelton, T. L. (2008). Using mental health consultation to decrease disruptive behaviors in preschoolers: adapting an empirically- supported intervention. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(2), 191-200.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk eğitimi el kitabı*. Remzi Yayınevi, Ankara.
- Yavuzer, Haluk. (1996). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yerlikaya, İ., Sak, R., & Şahin Sak, İ. T. (2014). Okul öncesi eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri: okul öncesi öğretmen adaylarının ve psikolojik danışman adaylarının görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 286-299.
- Yeşilyaprak, B. (1995). *Mesleki gelişim sürecinin başlangıcı olarak okul öncesi eğitim*. 10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Kitabı. İstanbul: Yeşilyaprak, B. (2003). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeşilyaprak, B. (2005). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2010). *Eğitimde rehberlik hizmetleri (gelişimsel yaklaşım) (19. Baskı)* Ankara: Nobel Yayınevi
- Yeşilyaprak, B. (2015). *Eğitimde rehberlik hizmetleri (24. Baskı)*. Ankara: Nobel.
- Yeşilyaprak, B. (2015). *İlk ve ortaöğretimde gelişimsel rehberlik (1. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yeşilyaprak, B. (2015). *21. Yüzyılda eğitimde rehberlik hizmetleri: gelişimsel yaklaşım (24. Bs.)* Ankara: Nobel Yayınları
- Yılmaz, N., (2003). *Türkiye’de okul öncesi eğitimi, gelişim ve eğitimde yeni yaklaşımlar*. Sevinç, M. (Editör). İstanbul: Morpa Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9. Baskı)*. Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, M., Küçükoğlu, E. K., Ünsal, Ö., & Şallı, D. (2014). the development and implementation of a guidance counseling program aiming to support 54-66 months old children’s development level and readiness for primary school. *International Journal On New Trends In Education And Their Implications*, 5(3), 13-25.
- Yüksel Y., M. (2019). *Özel eğitim ve rehberlik*. B. Aydın (Editör). *Rehberlik (8. Baskı, ss.254-278)*. Pegem Akademi.